

SKÚSENOŠŤ SLOVENSKÝCH DETÍ A MLÁDEŽE SO ŠIKANOVANÍM A SEXUÁLNYMI OBSAHMI NA INTERNETE

(Správa z výskumu EU Kids Online IV na Slovensku)

Vypracovali:

Pavel Izrael, PhD.
Juraj Holdoš, PhD.
Róbert Ďurka, PhD.
Marek Hasák, PhD.

Obsah

Úvod	3
Metodológia	3
Kyberšikanovanie	5
Sexuálne obsahy	30
Záver	54

Citácia:

Izrael, P., Holdoš, J., Ďurka, R., & Hasák, M. (2019). *Skúsenosť slovenských detí a mládeže so šikanovaním a sexuálnymi obsahmi na internete (Správa z výskumu EU Kids Online IV na Slovensku)*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku.

Úvod

Táto výskumná správa zahŕňa základné zistenia z projektu EU Kids Online IV v Slovenskej republike, ktoré sa týkajú vybraných rizikových aktivít detí a dospelých v online priestore. Zistenia vychádzajú z dotazníkového prieskumu, ktorý sa uskutočnil v domácnostiach od 30. apríla do 12. júna 2018. Respondentmi v prieskume bolo 969 detí a dospelých, ktorí používajú internet.

Správa obsahuje zistenia z oblasti kyberšikanovania a stretnutia sa so sexuálnymi obsahmi.

Metodológia

Vzorka

Výskum vychádza zo vzorky 969 detí a dospelých vo veku 9 – 17 rokov, ktorí používajú internet. Vo vzorke bolo zastúpených 51 % chlapcov a 49 % dievčat. Jednotlivé vekové kohorty boli zastúpené nasledovne: 9 – 11 rokov (30,5 %), 12 – 14 rokov (32,7 %) a 15 – 17 rokov (36,8 %). Priemerný vek bol 13,2 rokov (SD = 2,6 rokov). V správe sú uvedené výsledky z dát, ktoré boli štatisticky prevážené, aby zodpovedali rozloženiu detí a mladistvých z pohľadu veku a pohlavia v celej populácii Slovenskej republiky.

Dotazník

Vo výskume bol použitý dotazníkový nástroj vytvorený pre potreby projektu EU Kids Online IV, v rámci ktorého sa zbierajú dáta v ďalších európskych krajinách. Hlavnej vlne výskumu predchádzal pilotný výskum na vzorke 290 respondentov vo veku 9 – 18 rokov zo škôl v okrese Ružomberok.

Výber vzorky

Vytvorenie reprezentatívnej vzorky zo základného súboru detí vo veku 9 až 17 rokov, ktoré používajú internet, bolo uskutočnené náhodným výberom z registra obcí a miest SR. Podkladom pre tento výber boli oficiálne štatistiky zo sčítania obyvateľstva z roku 2011. Vzorka mala rozsah 200 územných výberových jednotiek, v ktorých sa náhodnou prechádzkou (podľa vopred stanovených pravidiel) robil výber domácností.

Priebeh zberu dát

Zber dát prebiehal od 30. apríla 2018 do 12. júna 2018 v domácnostiach s dieťaťom alebo dospelým v požadovanom veku. Pri zbere dát bola použitá metóda CAPI (Computer Assisted Personal Interview). Nástroj využívaný pre terénny zber údajov bol online nástroj pre terénne dopytovanie Nfield. Staršie deti vyplňali dotazník bez prítomnosti rodičov.

Etické aspekty výskumu

Nevyhnutnou podmienkou pre realizáciu výskumných rozhovorov bolo získanie písomného súhlasu zákonných zástupcov dieťaťa a ústneho súhlasu dieťaťa alebo dospelého, ktoré prebehlo priamo v domácnosti. Dotazníky boli anonymné a osobné informácie od rodičov boli získané len za účelom možnej kontroly anketárov a boli archivované len po dobu šiestich mesiacov. Pri každej odpovedi si respondent mohol vybrať možnosť Nevieť alebo Radšej nechcem odpovedať.

Realizačný tím

Pavel Izrael, PhD.

Juraj Holdoš, PhD.

Róbert Ďurka, PhD.

Marek Hasák, PhD.

Mgr. et Mgr. Hana Macháčková, Ph.D.,

Prof. PhDr. David Šmahel, Ph.D.

Mgr. Lenka Dědková, Ph.D.

Kyberšikanovanie

Šikanovanie v online priestore nie je novodobým problémom. Psychológov, učiteľov či rodičov znepokojuje od času, keď sa rozšírilo používanie mobilných telefónov a keď sa Web 1.0 zmenil na Web 2.0, čo umožnilo používateľom vytvárať vlastné obsahy. Nástup sociálnych sietí rozšíril paletu platforiem, cez ktoré môže dochádzať k šikanovaniu. Medzi typické príklady kyberšikanovania patrí zasielanie výhražných, útočných SMS správ, emailov, správ či komentárov cez sociálne siete. Iným príkladom je zosmiešnenie obete prostredníctvom na to vytvorenej webovej stránky, falošného či zneužitého profilu na sociálnej sieti, šírenie upravených či kompromitujúcich fotografií alebo videí. Čo spája rozličné formy šikanovania, je úmysel agresora obeti nejakým spôsobom ublížiť, napr. formou zosmiešnenia, alebo nad obeťou získať moc, čím agresor získava pozornosť okolia a niekedy i jeho uznanie.

Kyberšikanovanie je spojené so šikanovaním tvárou v tvár, a to nielen koncepcne ale aj časovo. Pri oboch je prítomný element nerovnováhy moci (útočník má moc nad obeťou); šikanovanie má svoje publikum, ktoré môže slúžiť útočníkovi aj ako zdroj spätnej väzby (obdiv, povzbudenie, odmietnutie, ignorácia); útočnickove aktivity sú úmyselné, opakované a dlhodobé.

Výskumy ukazujú, že kyberšikanovanie sa často realizuje v súhre s bežným šikanovaním. Ak teda dochádza ku kyberšikanovaniu, existuje vysoká pravdepodobnosť, že obeť je zároveň šikanovaná aj offline. Útočník prostredníctvom technológií dokáže zasiahnuť obeť aj doma a na diaľku a zároveň osloviť širšie publikum. Prostredie internetu ponúka útočníkovi vyššiu mieru anonymity a útočníkmi sa môžu stať aj jednotlivci, ktorí by v kontakte z tváre do tváre nedisponovali prevahou fyzickej sily. Na internete tiež dochádza k disinhibičnému efektu – ľudia častejšie povedia, napíšu, urobia to, čo by pri osobnom stretnutí neurobili.

Vo výskume EU Kids Online bolo kyberšikanovanie uvedené nasledovne:

Niekedy deti alebo tínedžeri niekomu povedia alebo urobia škaredé alebo nepríjemné veci. Často sa to napríklad môže diať viackrát v rôznych dňoch a v určitom časovom období. Môže to byť napríklad:

- provokovanie niekoho spôsobom, ktorý sa mu nepáči
- udieranie, kopanie alebo sácanie
- vylúčenie niekoho zo spoločných aktivít
- Keď sa ľudia takto zraňujúco alebo hnusne k niekomu správajú, môže sa to stať:
- osobne (tvárou v tvár)
- cez mobilné telefóny (správy, volania, videonahrávky)
- cez internet (e-mail, správy, četovanie, sociálna sieť)

Položky, ktoré boli obsiahnuté v skupine otázok týkajúcich sa šikanovania v online a offline forme:

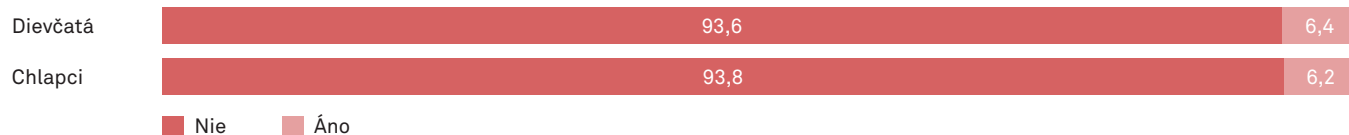
- Správal sa k tebe niekto za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom? Ako na túto otázku odpovedali respondenti?
- Ako často sa to za POSLEDNÝ ROK stalo?
  - Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou na tom istom mieste v tom istom čase)
  - Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod.
  - Iným spôsobom
- Keď sa k tebe niekto takto správal na internete alebo cez mobilné zariadenie, ako sa to stalo?
- Stala sa ti za posledný rok niektorá z nasledujúcich vecí?
  - niekto mi poslal hnusné alebo nepríjemné správy,
  - hnusné alebo nepríjemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní,
  - Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete,
  - Niekto sa mi na internete vyhrážal,
  - Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a,
  - Na internete sa mi stali iné škaredé alebo nepríjemné veci.
- A keď sa k tebe naposledy niekto správal na internete hnusne alebo zraňujúco, mal/a si niektorý z týchto pocitov? (Nebol/a som vôbec znepokojený/á; Bol/a som trochu znepokojený/á; Bol/a som dosť znepokojený/á; Bol/a som veľmi znepokojený/á)
- Keď sa ti to stalo, s kým si sa o tom rozprával/a? Označ toľko možností, koľko potrebuješ.
- Správal/a si sa za posledný rok k niekomu inému hnusne, zraňujúco alebo si ho vylúčil/a zo spoločných aktivít?
- Ako často si sa za posledný rok takto správal/a k niekomu inému?
  - Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou na tom istom mieste v tom istom čase)
  - Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod.
  - Iným spôsobom

Správal sa k tebe niekto za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom?

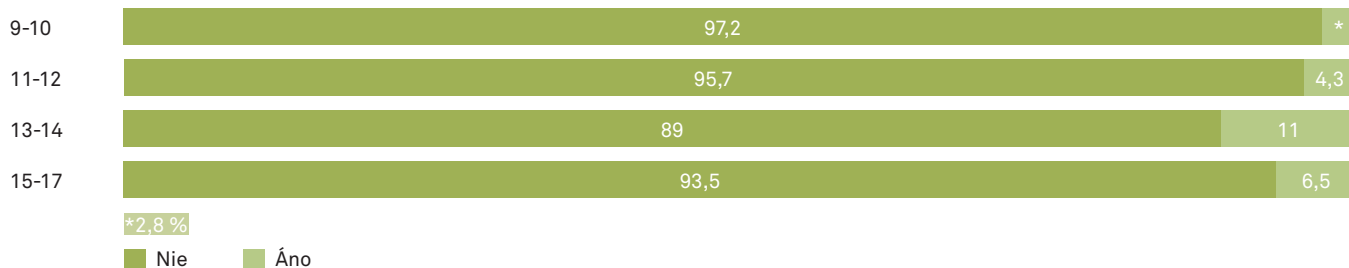
*Poznámka: Ak na prvú otázku **Správal sa k tebe niekto za POSLEDNÝ ROK takýmto zraňujúcim alebo hnusným spôsobom?** respondenti odpovedali záporne, pokračovali až predposlednou otázkou **Správal/a si sa za posledný rok k niekomu inému hnusne, zraňujúco alebo si ho vylúčil/a zo spoločných aktivít?***

Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často sa to za POSLEDNÝ ROK stalo?

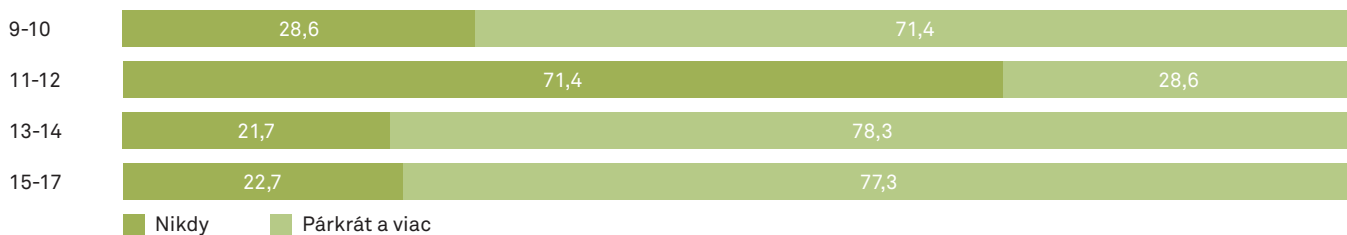
Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou na tom istom mieste v tom istom čase)

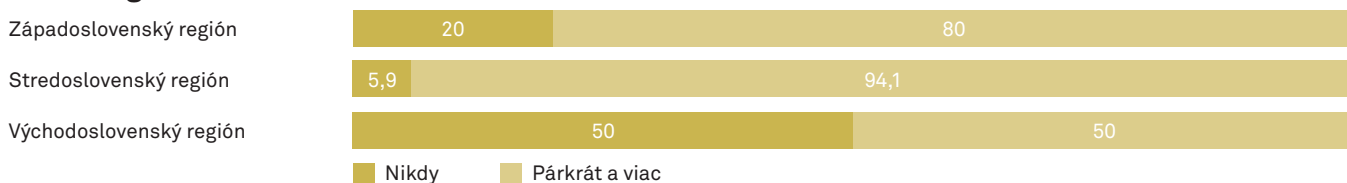
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často sa to za POSLEDNÝ ROK stalo?

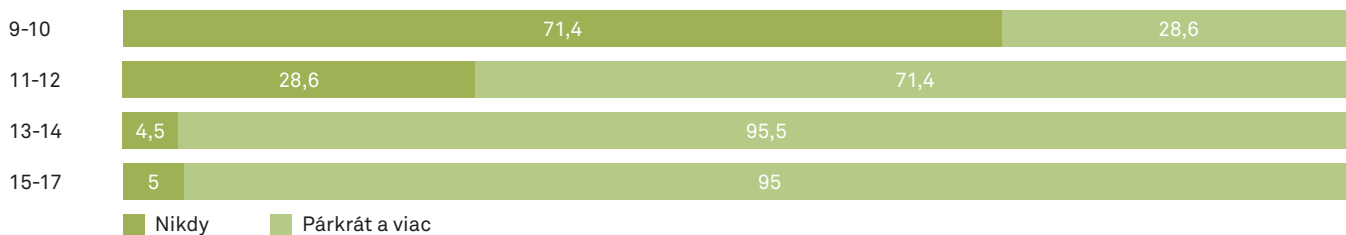
Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod.

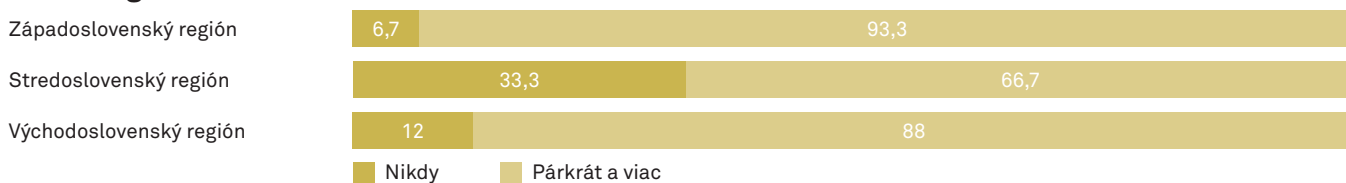
Podľa pohlavia

Podľa veku

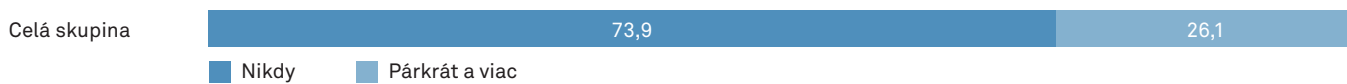

Podľa regiónu

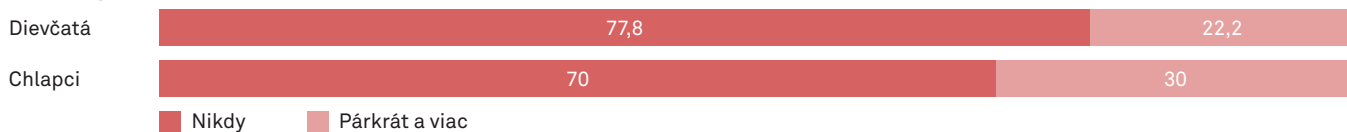

Ako často sa to za POSLEDNÝ ROK stalo?

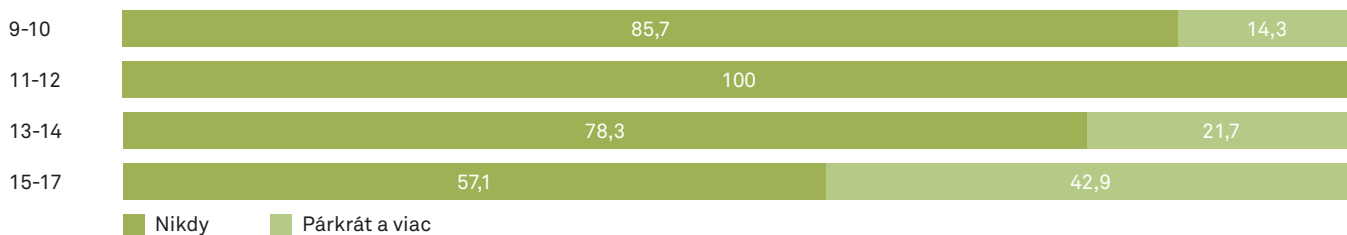
Iným spôsobom

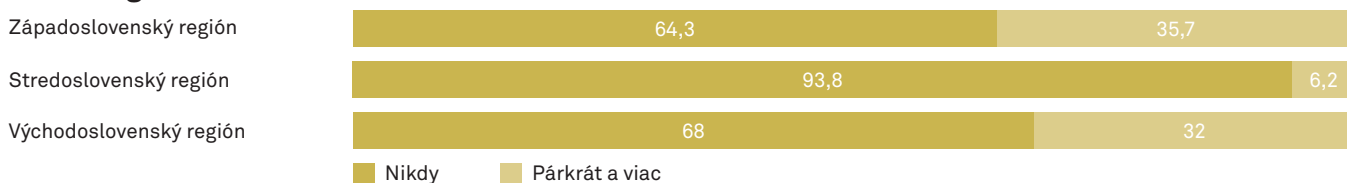
Podľa pohlavia

Podľa veku

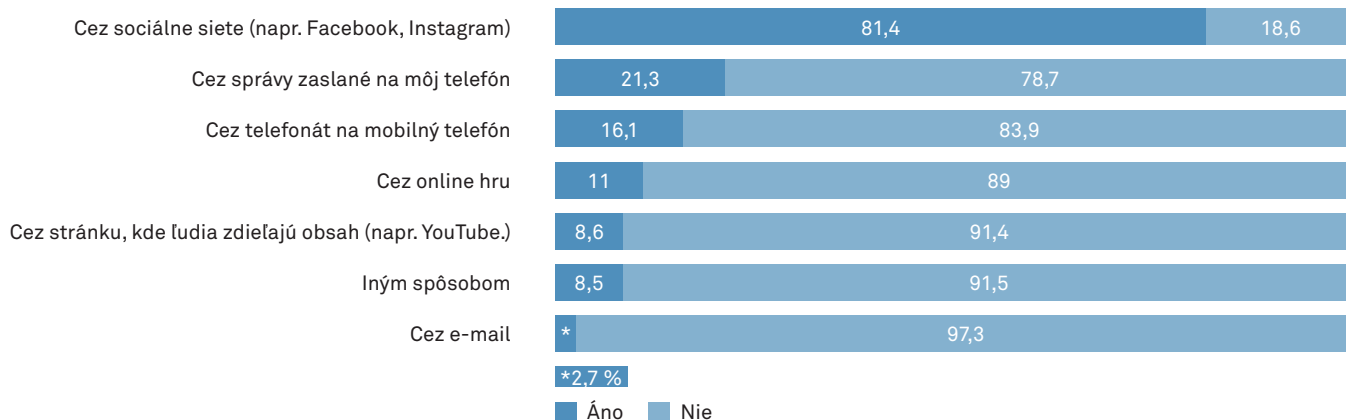
Podľa regiónu

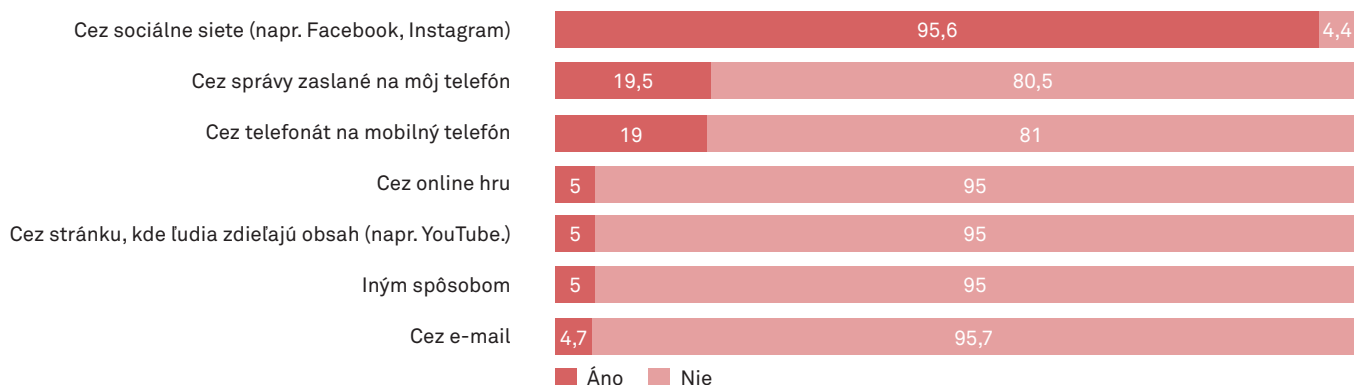
Keď sa k tebe niekto takto správal na internete alebo cez mobilné zariadenie, ako sa to stalo?

Poznámka: Na túto otázku odpovedali iba účastníci, ktorí označili v predošlých otázkach aspoň raz „párkrát a viac“. V tejto položke mohli označiť účastníci viaceré odpovedí.

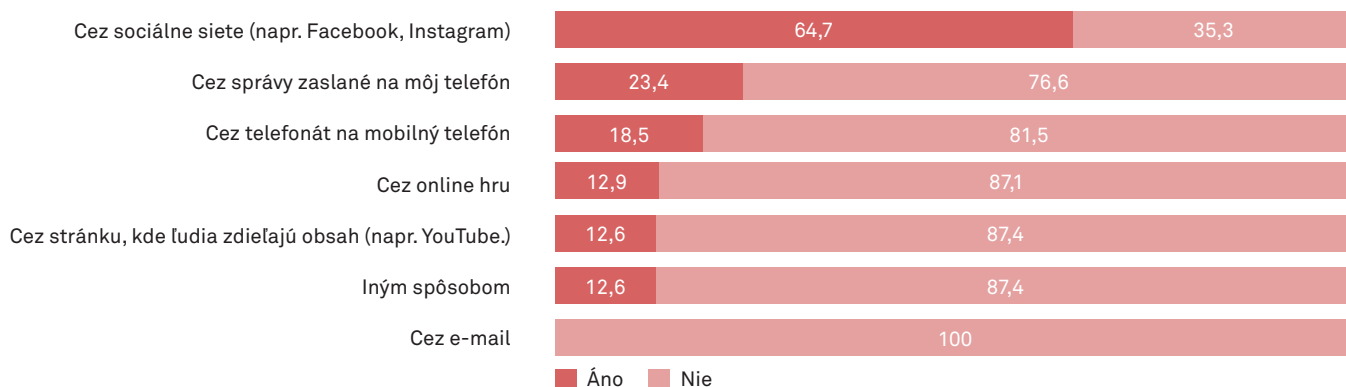
Celá skupina

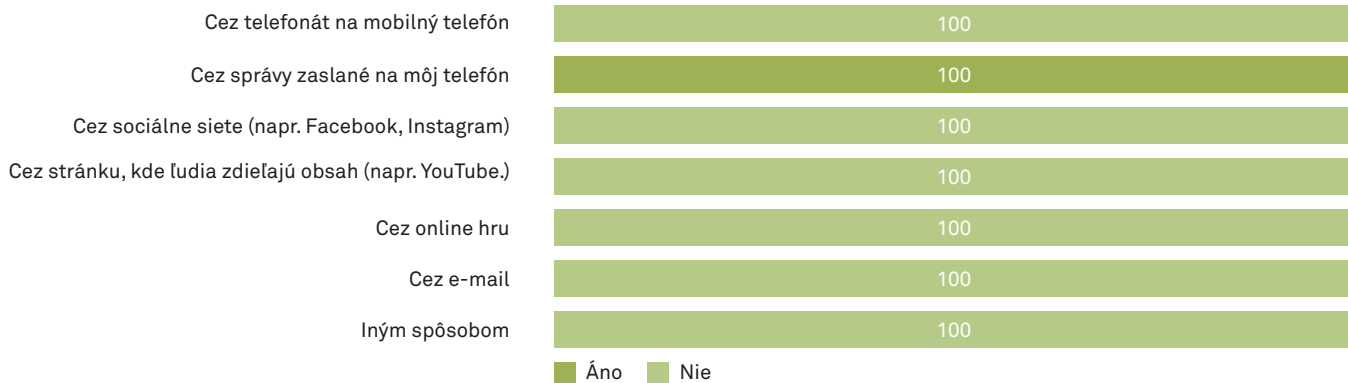
Podľa pohlavia: dievčatá

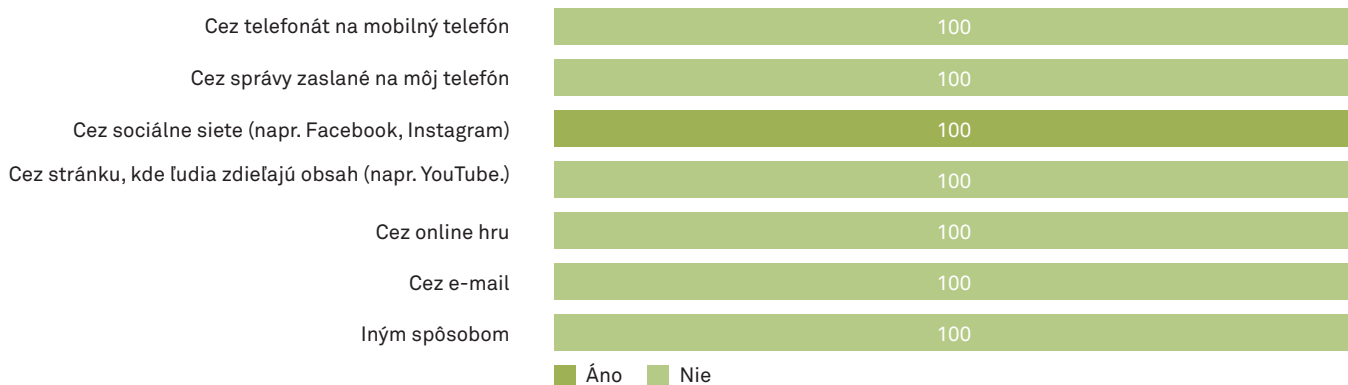
Podľa pohlavia: chlapci

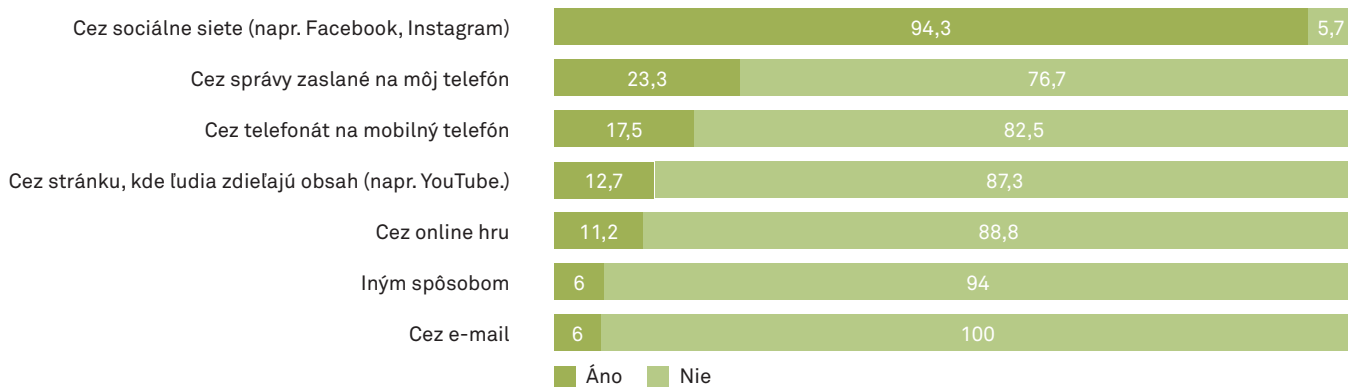
Podľa veku: 9-10

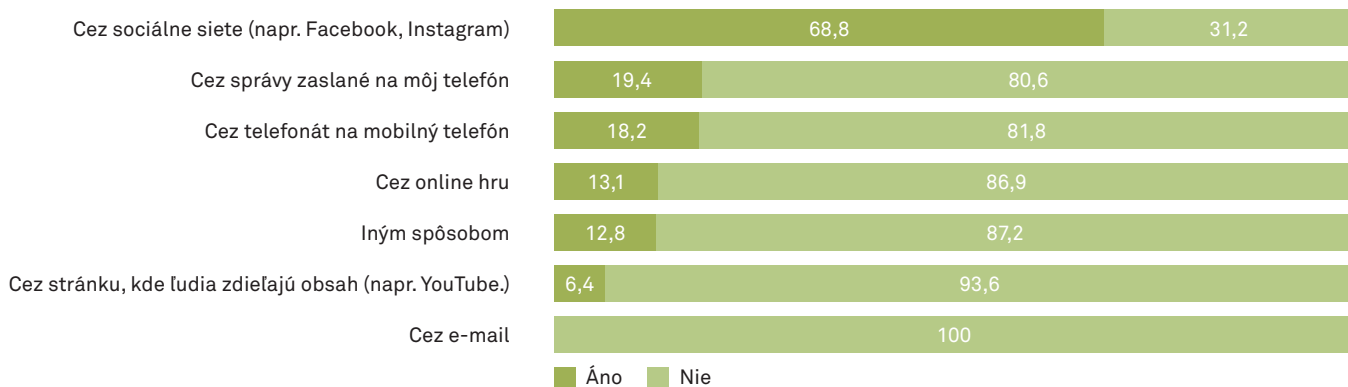
Podľa veku: 11-12

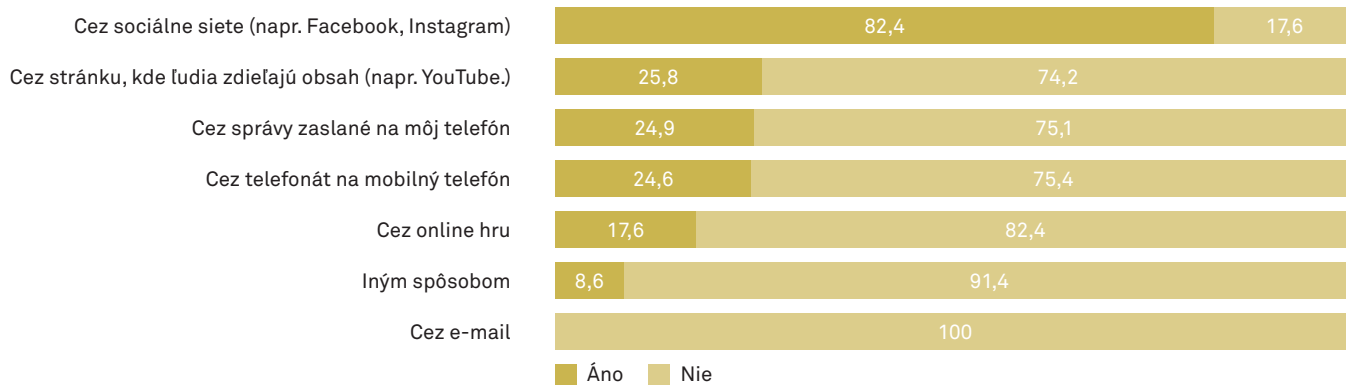
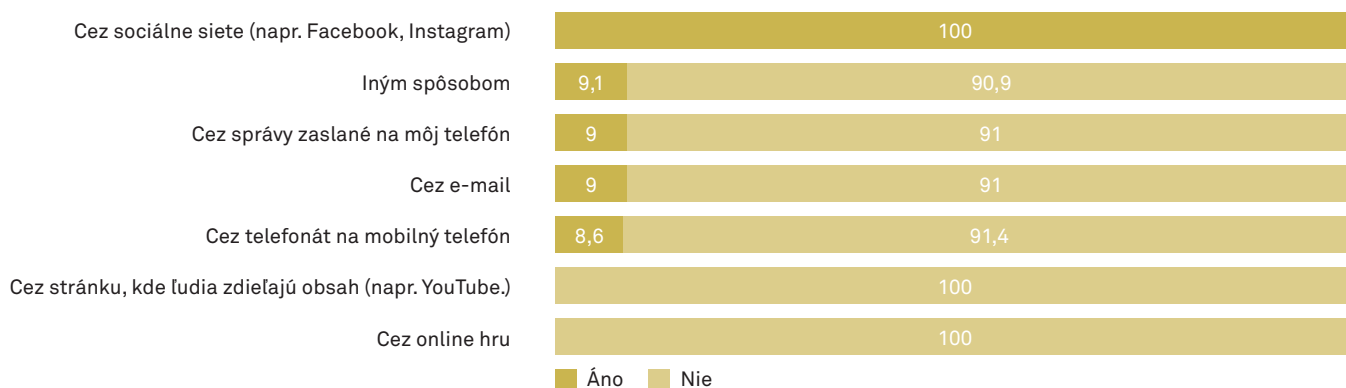
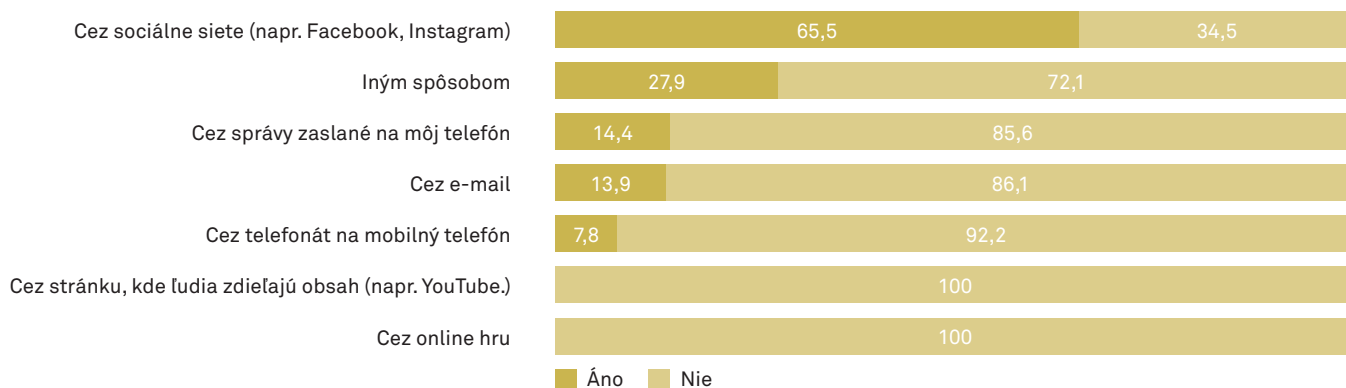

Podľa veku: 13-14

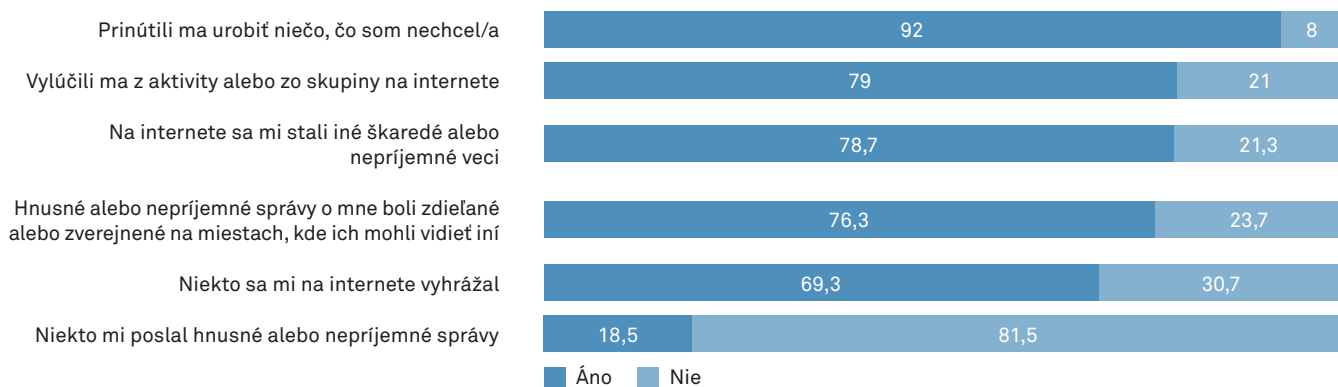

Podľa veku: 15-17

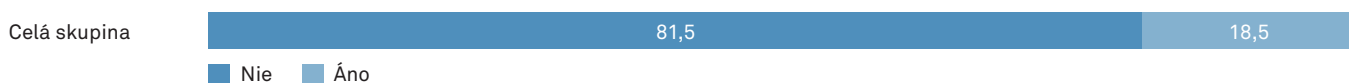

Podľa regiónu: Západné Slovensko**Podľa regiónu: Stredné Slovensko****Podľa regiónu: Východné Slovensko**

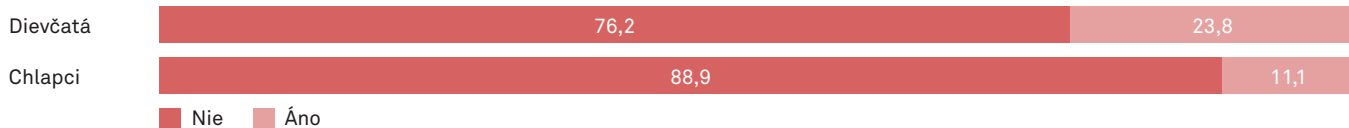
Stala sa ti za posledný rok niektorá z nasledujúcich vecí?

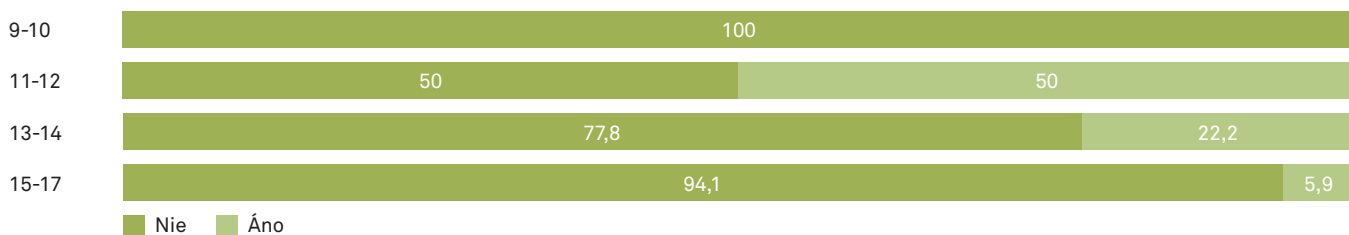
Nieкто mi poslal husné alebo nepríjemné správy

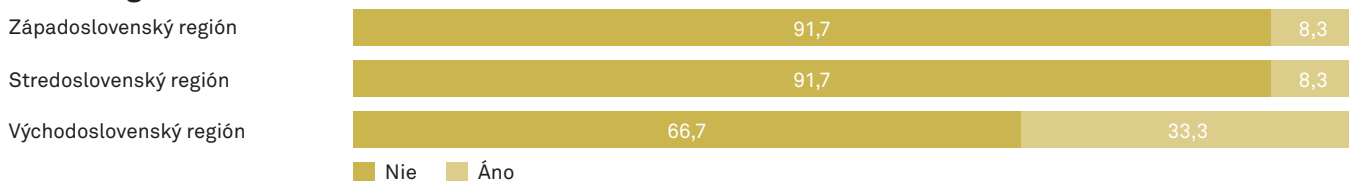
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

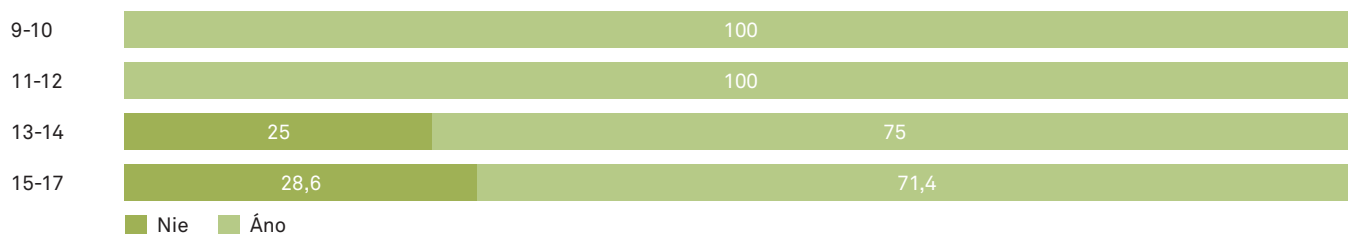
Hnusné alebo nepríjemné správy o mne boli zdieľané alebo zverejnené na miestach, kde ich mohli vidieť iní

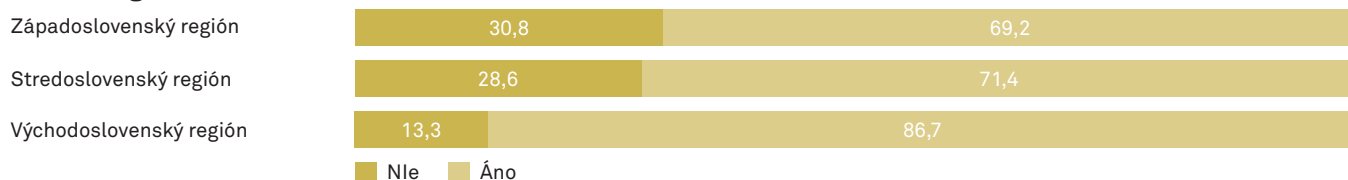
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

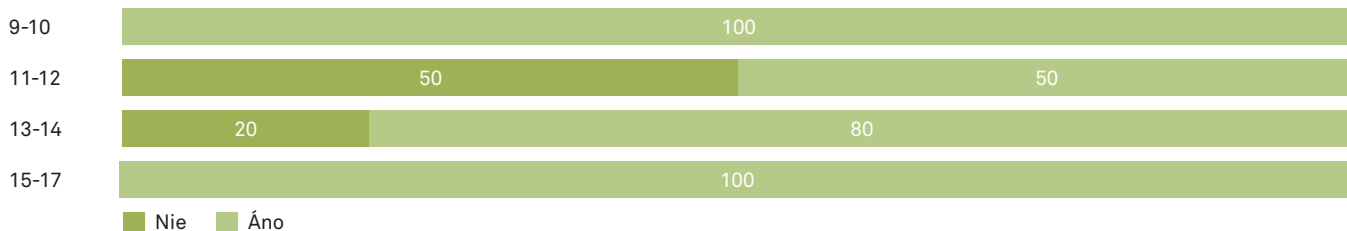
Vylúčili ma z aktivity alebo zo skupiny na internete

Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

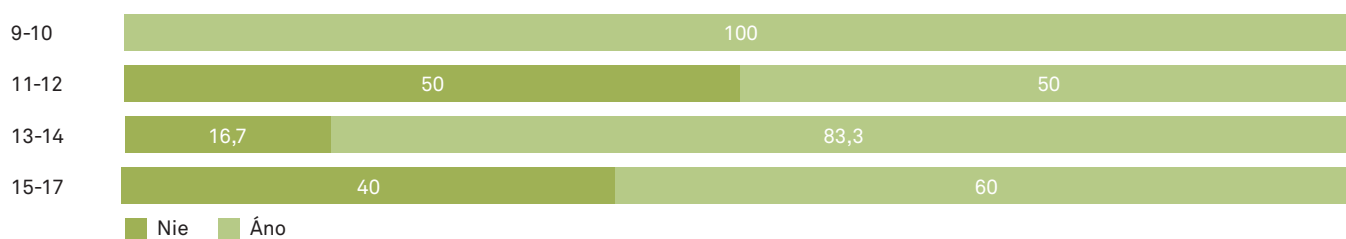
Niektor sa mi na internete vyhrážal

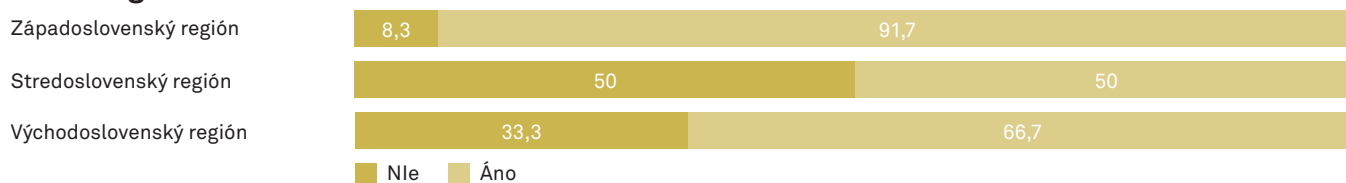
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

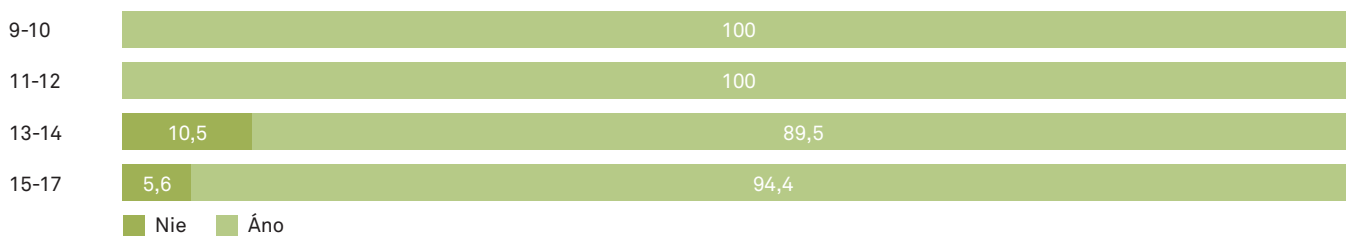
Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a

Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

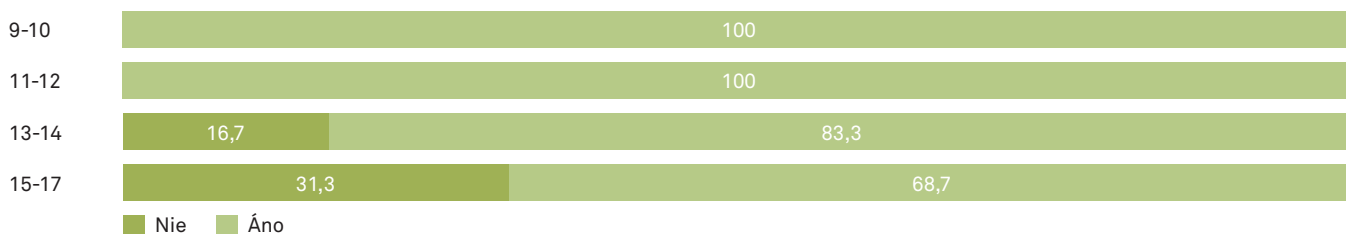
Na internete sa mi stali iné škaredé alebo nepríjemné veci

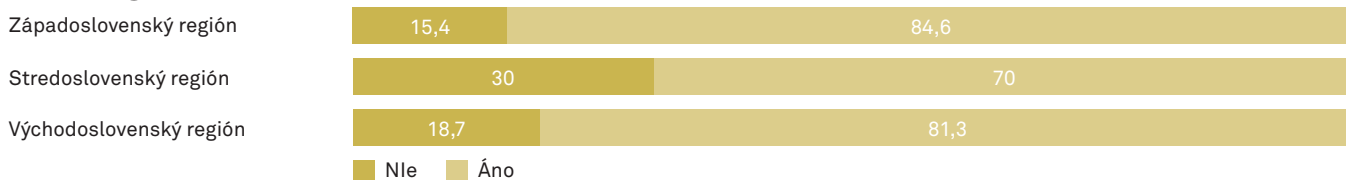
Podľa pohlavia

Podľa veku

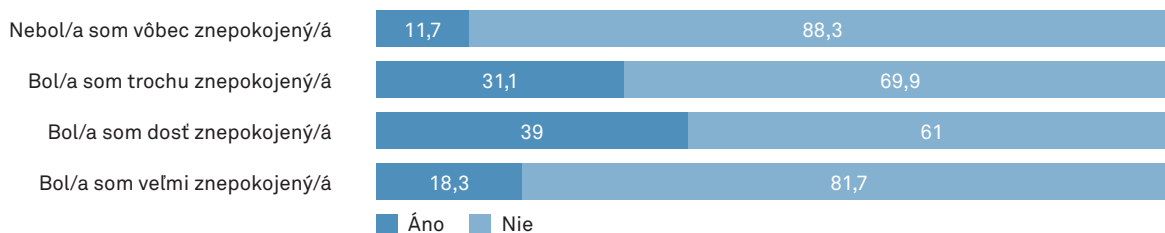

Podľa regiónu

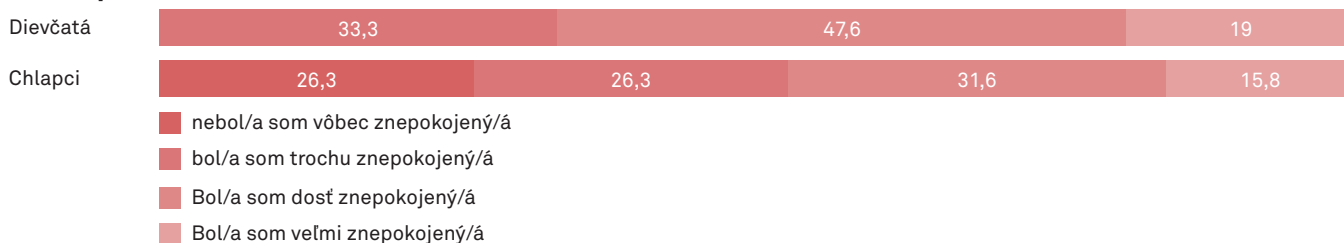

A keď sa k tebe naposledy niekto správal na internete hnusne alebo zraňujúco, mal/a si niektorý z týchto pocitov?

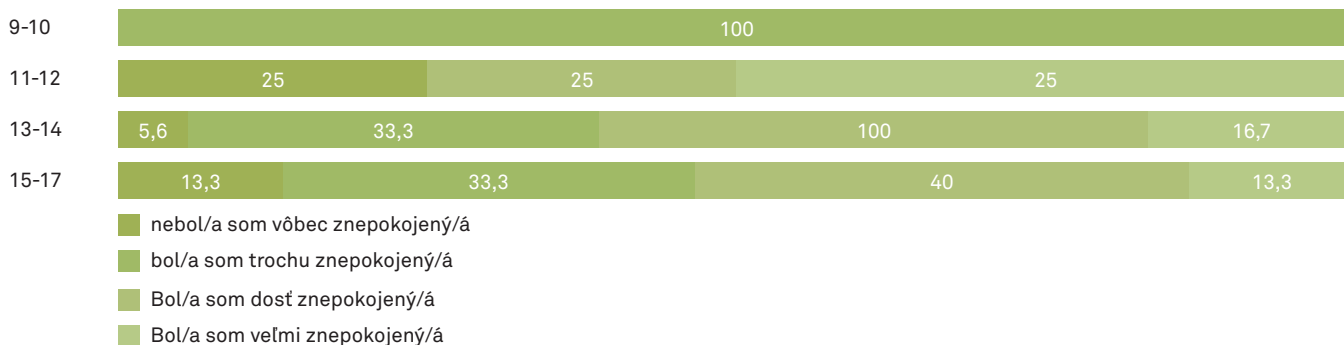
Celá skupina

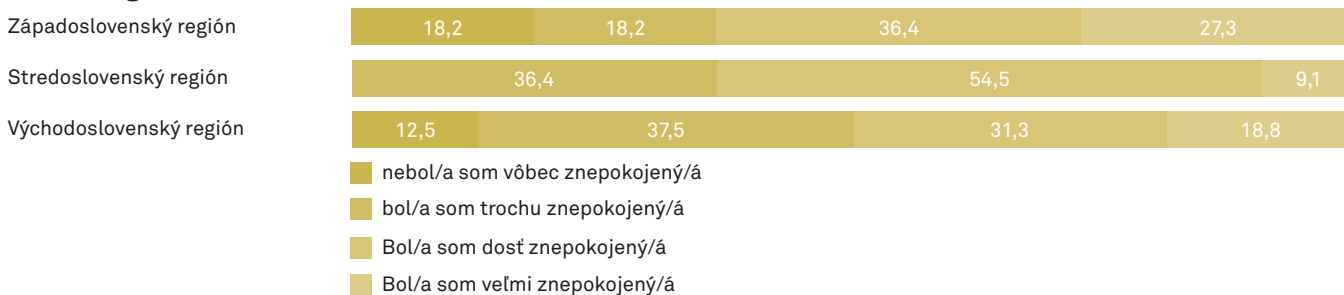
Podľa pohlavia

Podľa veku

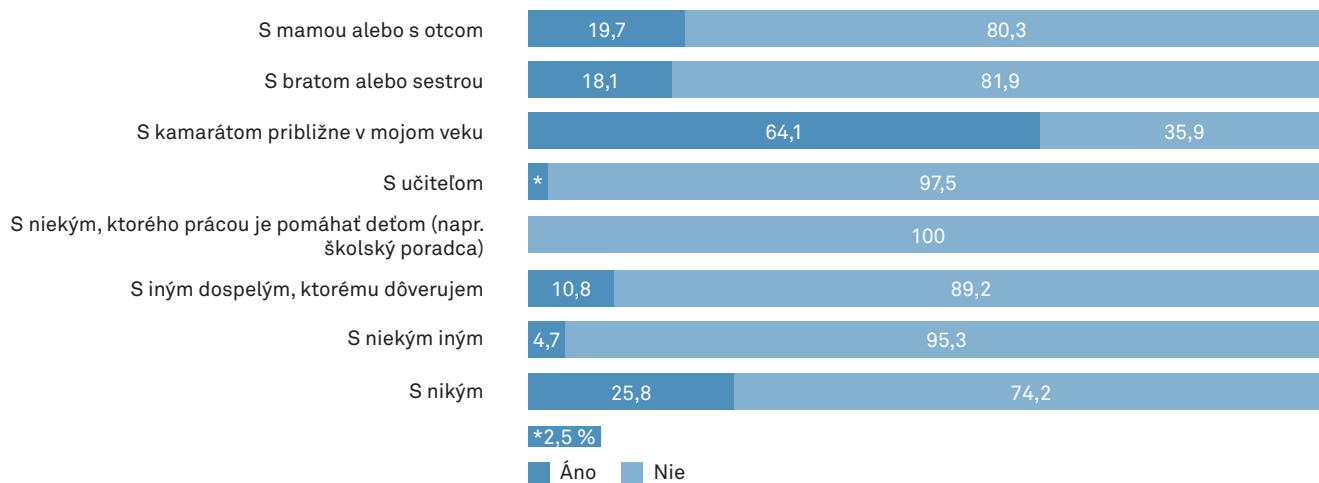

Podľa regiónu

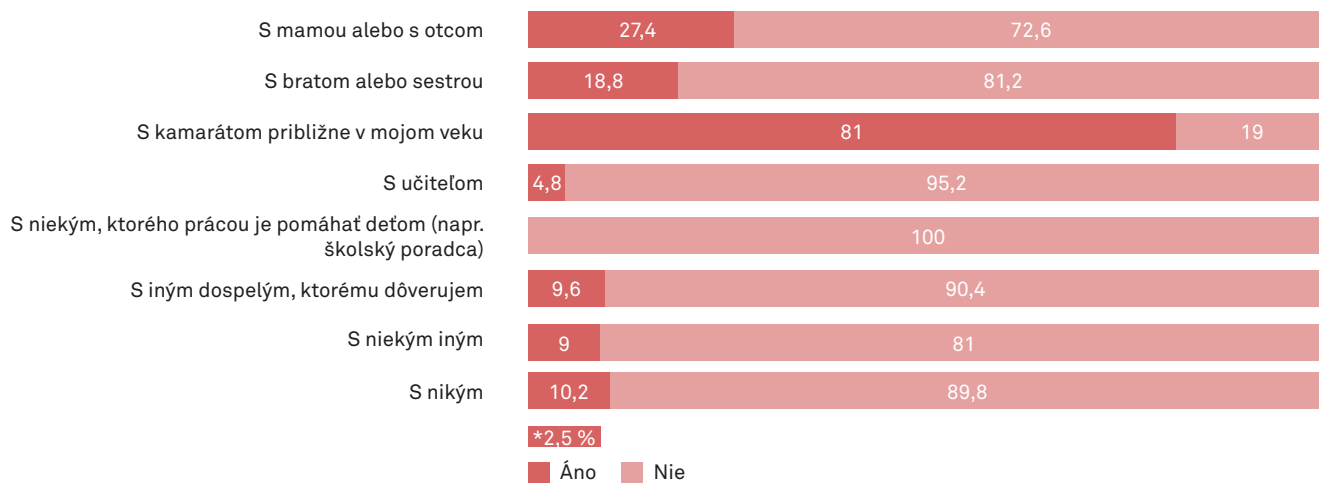

Keď sa ti to stalo, s kým si sa o tom rozprával/a? Označ toľko možností, koľko potrebuješ.

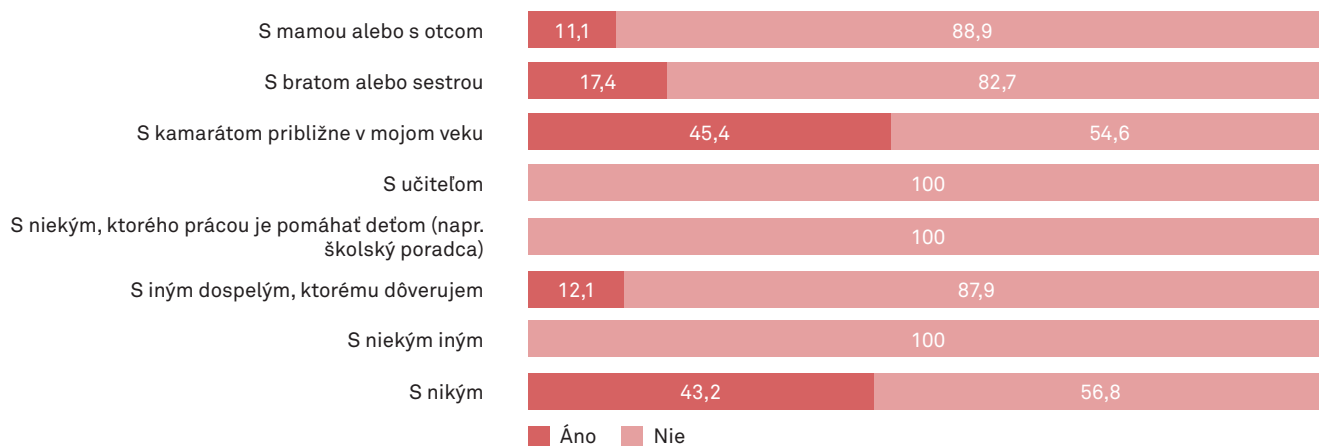
Celá skupina

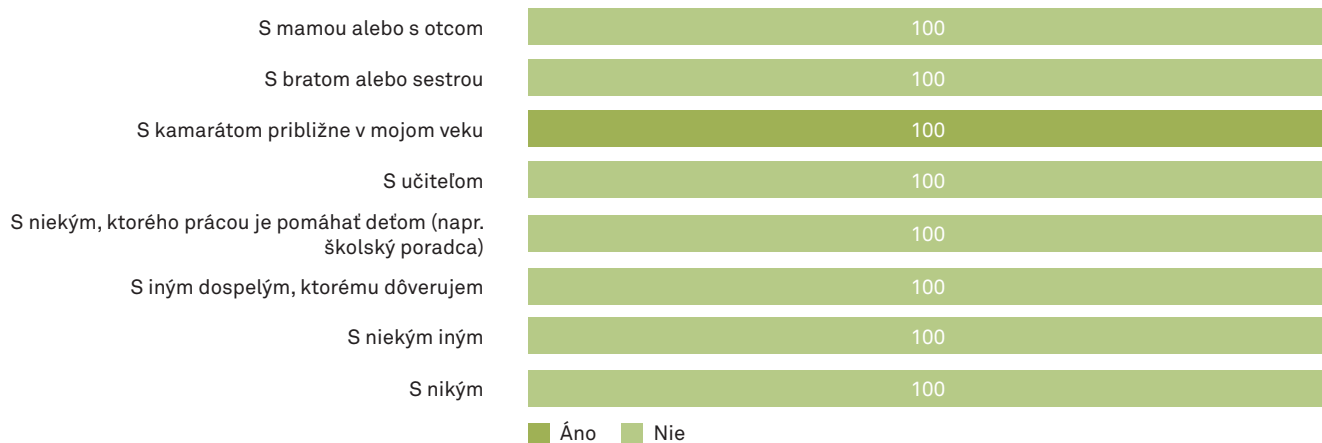
Podľa pohlavia - dievčatá

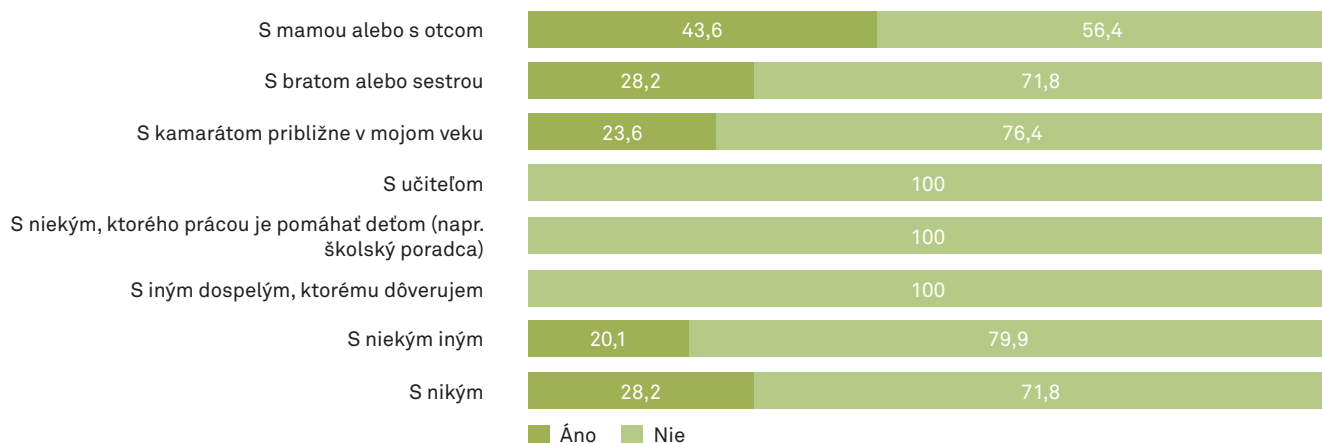
Podľa pohlavia - chlapci

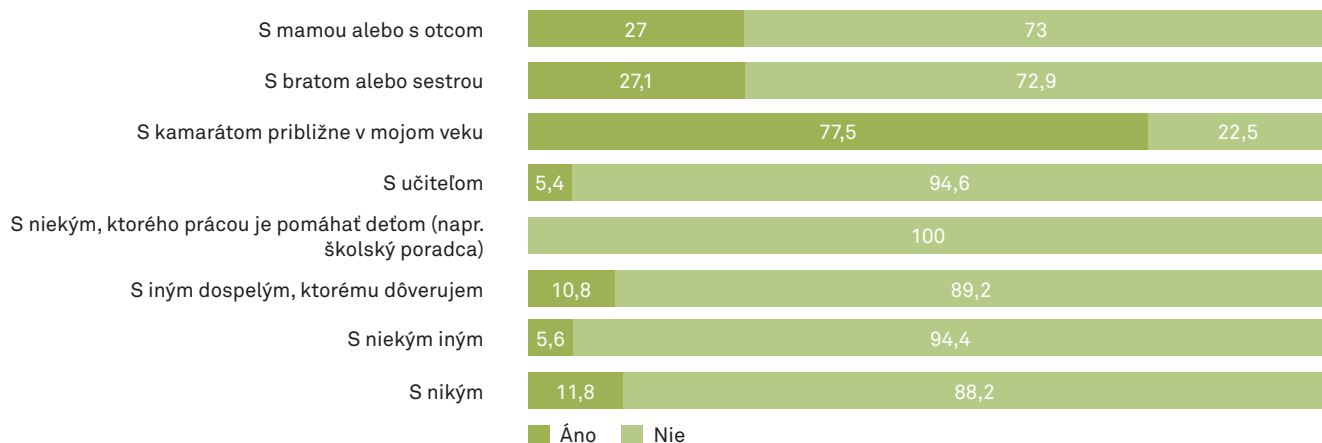
Podľa veku: 9-10

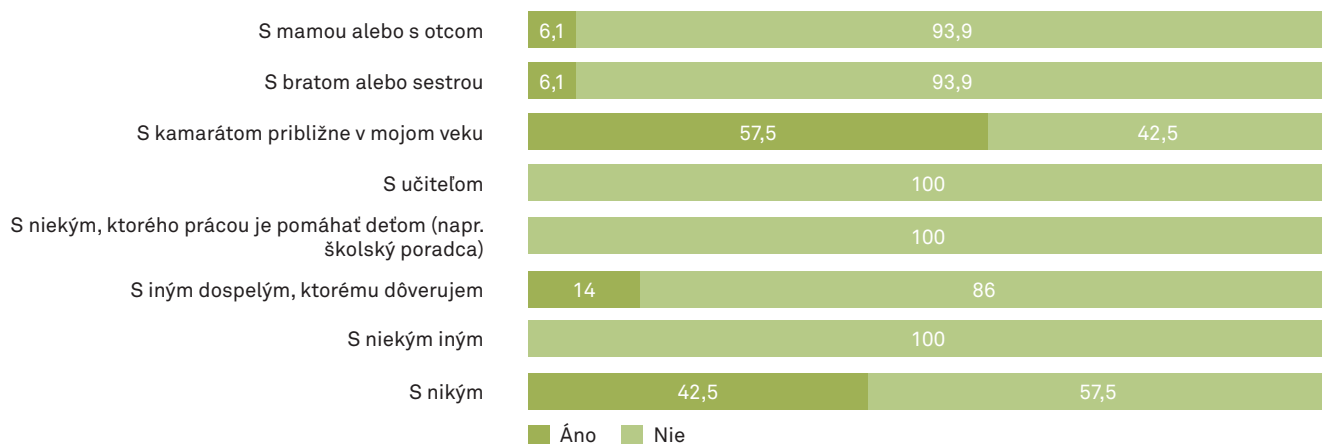
Podľa veku: 11-12

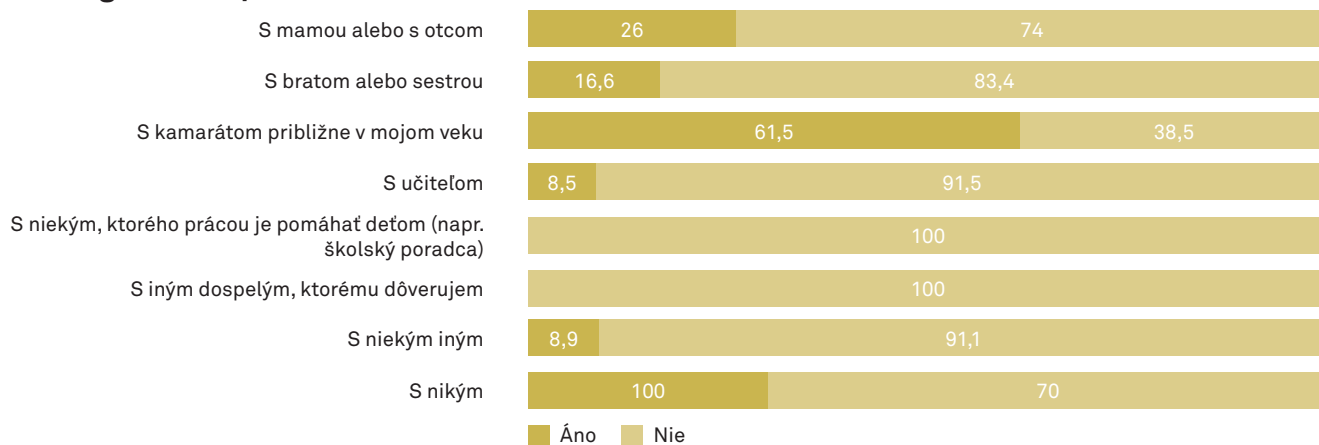
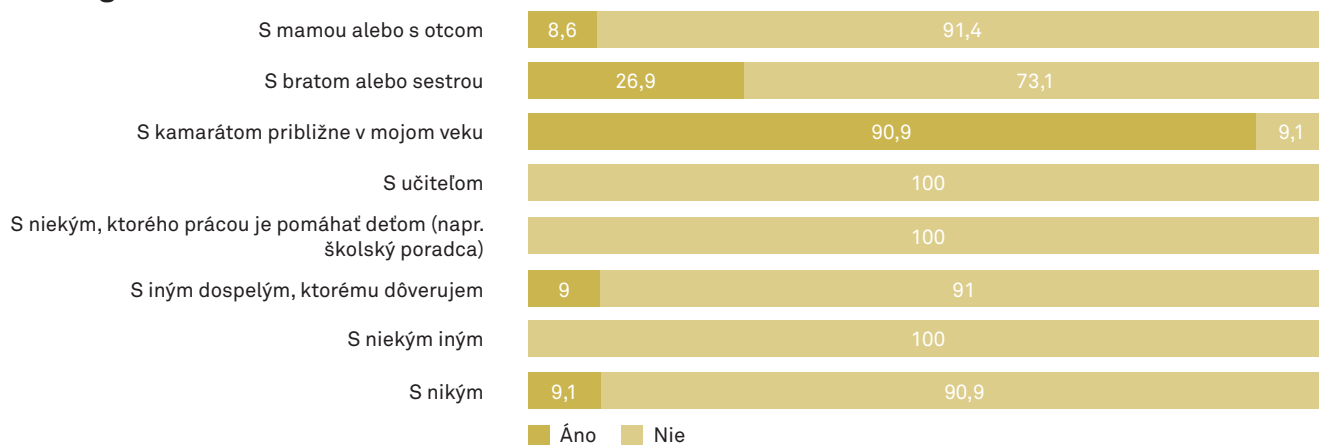
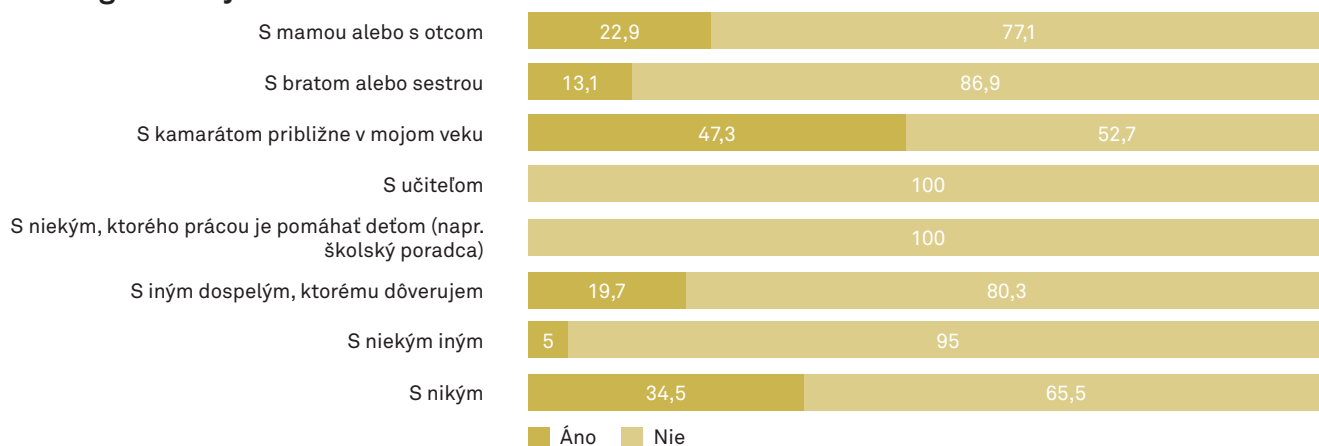

Podľa veku: 13-14

Podľa veku: 15-17

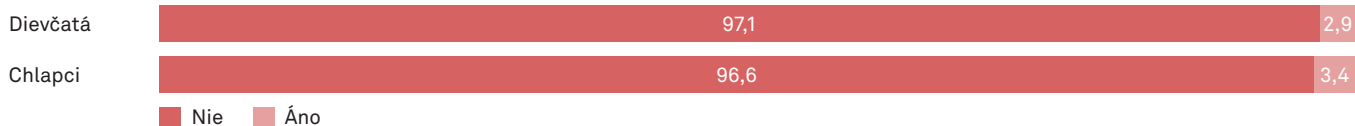

Podľa regiónu - Západné Slovensko**Podľa regiónu - Stredné Slovensko****Podľa regiónu - Východné Slovensko**

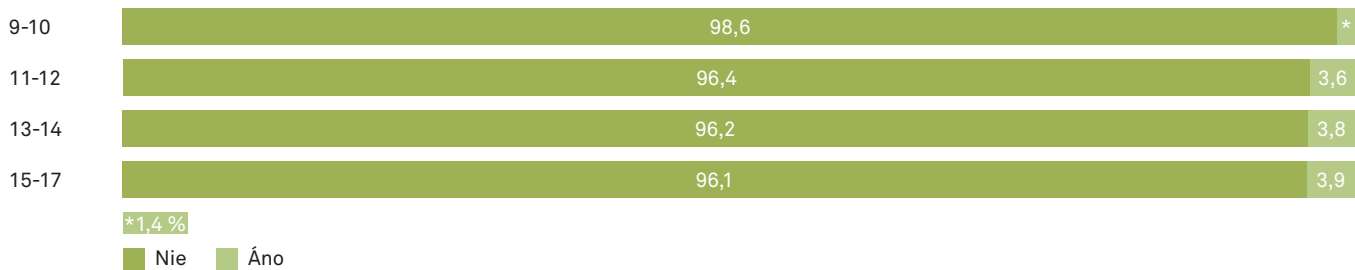
Správal/a si sa za posledný rok k niekomu inému hnusne, zraňujúco alebo si ho vylúčil/a zo spoločných aktivít?

Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si sa za posledný rok takto správal/a k niekomu inému?

Poznámka: respondenti mohli označiť aj viac možností

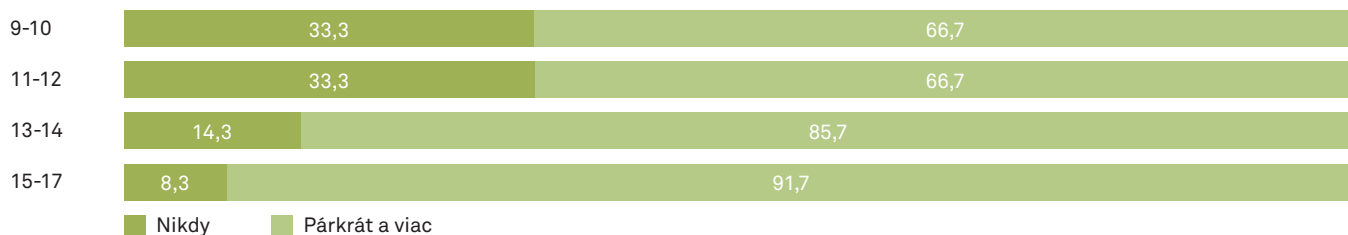
Osobne – tvárou v tvár (to znamená, že tá osoba bola s tebou na tom istom mieste v tom istom čase)

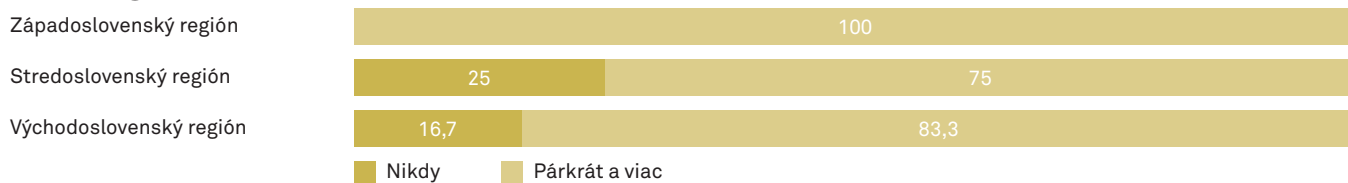
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si sa za posledný rok takto správal/a k niekomu inému?

Poznámka: respondenti mohli označiť aj viac možností

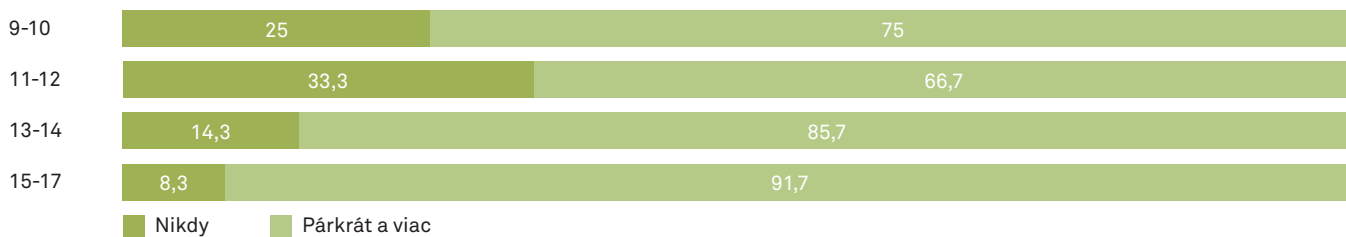
Cez mobilný telefón alebo internet, počítač, tablet a pod

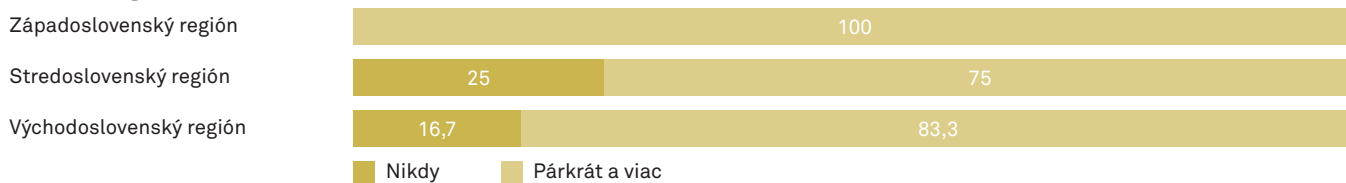
Podľa pohlavia

Podľa veku

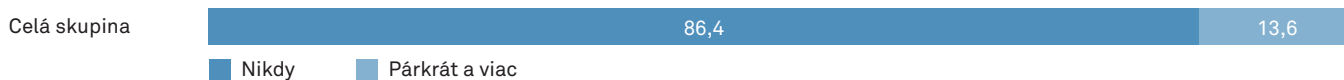
Podľa regiónu

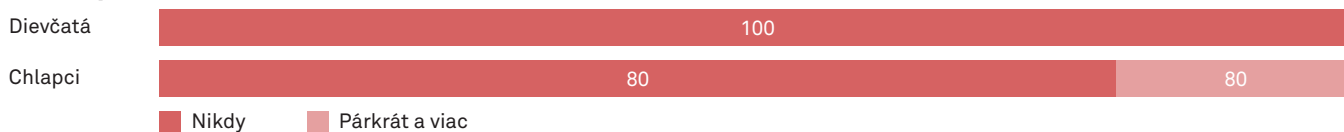
Ako často si sa za posledný rok takto správal/a k niekomu inému?

Poznámka: respondenti mohli označiť aj viac možností

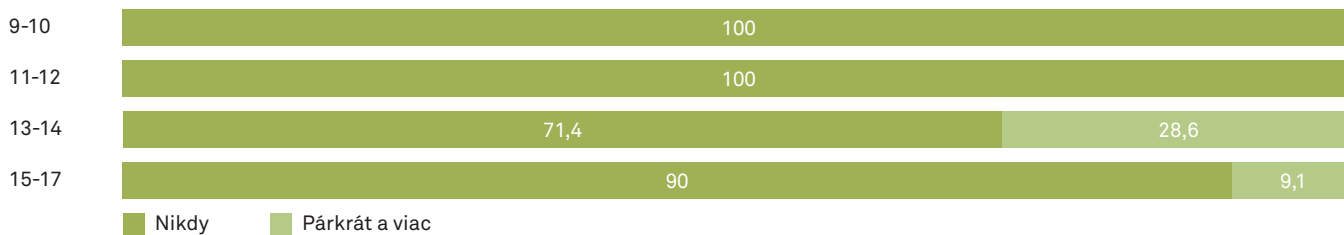
Iným spôsobom

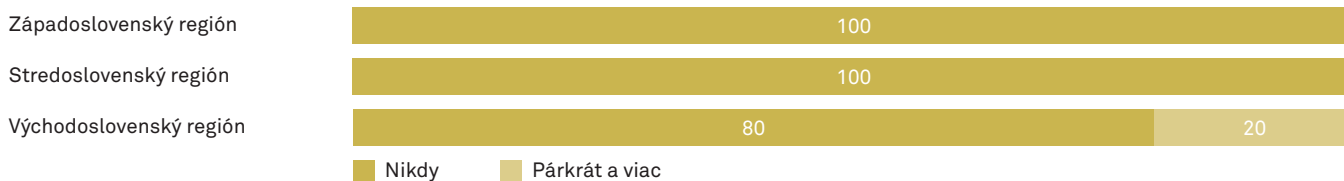
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Zhrnutie:

V našom reprezentatívnom výskumnom súbore detí a mladých vo veku 9 – 17 rokov sa 6,4 % detí priznalo k tomu že už boli v poslednom roku obeťou šikanovania v offline alebo online forme. Možnosť „neviem“ označilo 1,6 % respondentov a 2,2% označilo možnosť „radšej nechcem povedať“. Vzhľadom na reprezentatívnosť získaných dát môžeme povedať, že každé pätnáste dieťa sa v poslednom roku stalo obeťou šikanovania. Reálne to vychádza, že v každej školskej triede od 3. ročníka základnej školy po 2. až 3. ročník strednej školy sa vyskytuje sociálno-patologický jav šikanovania. Skúsenosť so šikanovaním počas celého života môže byť vyššia. Nezaznamenali sme významný štatistický rozdiel medzi dievčatami (6,4 %) a chlapcami (6,2 %). Najčastejšie sa šikanovanie objavuje vo veku 13 – 14 rokov a najmenej v veku 9 – 10 rokov. Východoslovenský región vykazuje najvyššiu mieru šikanovania 8,4 %, po ňom nasleduje Stredoslovenský región 7,4 a najmenej Západoslovenský región 4,1 %.

V poslednom roku zažilo šikanovanie osobne – tvárou v tvár párkrát a viac (to znamená, že zvolili možnosti „Niekoľkokrát“, „Aspoň raz za mesiac“, „Aspoň raz za týždeň“, „Denne alebo takmer denne“) 70,9 % detí a mládeže z tých, čo priznávajú, že boli obeťou šikanovania. Chlapci šikanovanie tvárou v tvár označili častejšie (76,7 %) oproti dievčatám (64,3 %). Šikanovanie v online forme (kyberšikanovanie) priznáva 83,5 % z tých, čo uviedli, že boli obeťou šikanovania. Dievčatá kyberšikanovanie označili častejšie 89,3 % oproti chlapcom 75,9 %. Výskyt kyberšikanovania sa zvyšuje v spojitosti s narastajúcim vekom respondentov. Iný spôsob šikanovania uvádza 26,1 % z tých, čo priznávajú, že boli obeťou šikanovania. Z toho vychádza, že najčastejšou formou šikanovania je kyberšikanovanie a obeť zažívajú šikanovanie vo viacerých formách naraz. Najčastejšie sa kyberšikanovanie deje prostredníctvom sociálnych sietí (81,4 %), následne správami zaslanými na telefón obeť (21,3 %) a najmenej cez e-mail (2,7%). U dievčat je kyberšikanovanie prostredníctvom sociálnych sietí výrazne častejšie 95,6 % ako u chlapcov 64,7 %. To potvrdzuje aj celkové častejšie používanie sociálnych sietí u dievčat oproti chlapcom. Vo veku 9 – 10 rokov sa kyberšikanovanie deje výhradne cez správy zaslané na mobil obeť. Súvisí to aj tým, že v tomto veku sociálne siete nie sú až také rozšírené. Oficiálne je väčšina sociálnych sietí povolená až od 13 rokov, čo však neznamená, že by ich deti nepoužívali, pretože už vo veku 11 – 12 deti uvádzajú kyberšikanovanie výhradne cez sociálne siete. Vo veku 13 – 17 je rozloženie spôsobu kyberšikanovania rovnomernejšie, ale stále výrazne vyčnievajú sociálne siete. Znovu dochádza k využívaniu viacerých spôsobov kyberšikanovania zároveň.

Čo sa týka obsahu, respondenti najčastejšie označili: „Prinútili ma urobiť niečo, čo som nechcel/a“ (92 %) a najmenej časté: „Niekoľko mi poslal hnusné alebo nepríjemné správy“ (18,5 %). Často sa deje aj to, že obeť je vylúčená zo skupiny alebo aktivity na internete (79 %), alebo o nej niekto zverejňuje nepríjemné informácie takým spôsobom, že ich môžu vidieť iní (79 %). Takmer 70 % z obetí kyberšikanovania si zažilo situáciu, keď sa im niekto cez internet vyhrážal. Obeť šikany v našom výskume prežívali rôzne pocity: Od „Nebol/a som vôbec znepokojený/á“ (11,7 %), kde môžeme usudzovať, že výsledkom šikanovania nie sú negatívne pocity; až po „Bol/a som veľmi znepokojený/á“ (18 %), pri ktorých môžeme usudzovať, že negatívny dopad na psychiku bol výrazný. Najčastejší emocionálny výsledok šikanovania bol: „Bol/a som dosť znepokojený/á“ (39%).

K šikanovaniu z pozície agresora sa priznalo 3,2 % skúmanej populácie. Možnosť „neviem“ označilo 1,9 % respondentov a 2,2 % si vybralo možnosť „radšej nechcem povedať“, čo možno interpretovať viacerými spôsobmi. Nezaznamenali sme štatisticky významný rozdiel medzi dievčatami (2,9 %) a chlapcami (3,4 %) i keď opticky sa javí, že agresori sú častejšie muži. Priznanie sa ku šikanovaniu z pozície agresora rastie s vekom. Keď uvážime, že 6,4 % účastníkov uviedlo, že boli obeťou šikanovania, a len 3,2 % bolo v pozícii agresora, vyplýva z toho, že šikanujúci musia šikanovať naraz viac obetí. Agresori uvádzajú najčastejšiu formu šikanovanie osobne – tvárou v tvár (83,6%), potom formu kyberšikanovania (82,2%) a následne iným spôsobom 13,6%. Z toho vyplýva, že šikanovanie uskutočňujú viacerými formami naraz, čo korešponduje so zisteniami uvedenými vyššie. O svojich skúsenostiach so šikanovaním mladí ľudia najčastejšie hovoria so svojimi rovesníkmi (64 %), každá piata obeť sa o tom rozpráva s rodičom alebo súrodencom. Až jedna štvrtina obetí však o tom nehovorí s nikým. Je potrebné tiež pripustiť možnosť, že napriek snahe o objektivnosť (citlivé otázky boli položené v súkromí) časť účastníkov nemusela byť pri odpovedi úprimná, keďže ide o pomerne citlivú oblasť.

Sexuálne obsahy

V spoločnosti dlhodobo pretrvávajú obavy z toho, že deti môžu byť vystavené sexuálnym obsahom rozličného druhu. V minulosti bola pornografia dostupná hlavne prostredníctvom tlače a videí. Neskôr k tomu pribudli televízne kanály a v 90. rokoch stál za rozšírením pornografie internet. Zväčšujúca sa dostupnosť pripojenia do internetu, mobilný prístup cez telefóny, tablety, notebooky a možnosť jednoduchého ukladania, prenášania a zdieľania sexuálnych obsahov zapríčinili, že k pornografii sa začali dostávať aj deti v nižšom veku.

Výskumy ukazujú, že vystavovanie sa pornografii môže spúšťať procesy podobné tým, ktoré sa objavujú pri závislosti od drog, preto sa dnes už hovorí o závislosti od pornografie. Pornografia skresľuje pohľad na ženu, keďže tá je väčšinou redukovaná na predmet; predkladá pokrivený obraz o ľudskej sexualite, vedie k riskantnému sexuálnemu správaniu.

Špecifickou formou šírenia sexuálnych obsahov je zasielanie textových alebo obrazových správ prostredníctvom mobilných telefónov, či už v podobe klasických SMS a MMS správ, alebo prostredníctvom mobilných aplikácií. Do tejto oblasti zapadá aj zasielanie obsahov týkajúcich sa tela či sexuálnych skúseností osoby aktívnej v danej komunikácii – sexting. Spravidla, no nie výlučne, sa objavuje medzi dvomi ľuďmi v romantickom vzťahu

Tento fenomén podporuje tzv. kultúra „selfies“, keď mnoho mladých ľudí využíva technické možnosti telefónov či tabletov na robenie vlastných fotiek, nezriedka intímneho charakteru.

V súvislosti so sextingom sa objavuje viacero rizík. Prvým je porušovanie zákona, ak ide o osobu mladšiu ako 18 rokov, pretože prechovávanie takýchto fotografií alebo videí zákon klasifikuje ako detskú pornografiu. Druhým rizikom je možnosť nekontrolovaného šírenia v online priestore. S tým súvisí riziko, že osoba na inkriminovaných fotografiách či videách sa ľahko môže stať obeťou vydierania pod hrozbou ich zverejnenia. V prípade sextingu je často prítomný psychický nátlak, aby určitá osoba (zväčša ženského pohlavia) zaslala takýto typ správ. Sexting však môže byť aj výsledkom nepremyslenej zábavy bez uvedomenia si prípadných rizík.

Oblasť skúseností so sexuálnym obsahom sme analyzovali z viacerých pohľadov. Každú položku, ktorá sa týkala odlišnej skúsenosti detí a mladých so sexualitou na internete, sme analyzovali z pohľadu celej skupiny, ďalej z pohľadu pohlavia, veku a z hľadiska regiónov Slovenska. Vek sme rozdelili do vekových skupín 9 – 10, 11– 12, 13 – 14 a 15 – 17 rokov. Niektoré citlivé položky sme položili až deťom vo veku 11 +. Túto prax sme prevzali z metodológie EU KIDS Online. Slovensko sme rozdelili do regiónov: západoslovenský + Bratislava, stredoslovenský a východoslovenský.

Opis oblasti pred otázkami v dotazníku:

Za posledný rok si určite videl/a množstvo rozličných obrázkov, fotiek, videí. Tieto obrázky môžu byť niekedy zjavne sexuálne, môžu napríklad zobrazovať nahých ľudí alebo ľudí pri sexe. Možno si nikdy nič také nevidel/a, ale možno si už niečo také videl/a na mobile, v časopise, v televízii na DVD alebo na internete. Nasledujúce otázky sú práve o tom.

Položky, ktoré boli obsiahnuté v skupine otázok týkajúcich sa sexuálnych obsahov:

- Videl/a si nejaké sexuálne obrázky, fotky, videá za POSLEDNÝ ROK?
- Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?
  - V časopise alebo knihe
  - V televízii, vo filme
  - Cez mobilný telefón, počítač, tablet alebo iné online zariadenie
  - Na stránke, kde ľudia zdieľajú videá (napr. YouTube) alebo fotografie (napr. Instagram)
  - Na online platforme, kde sa zdieľajú fotky (napr. Instagram, Flickr)
  - Na stránke sociálnych sietí (napr. Facebook, Twitter)
  - V online hre
  - Na pornografickej stránke (stránka s obsahom pre dospelých – v angl. X-rated)
  - V správe, ktorá mi bola priamo poslaná na mobilný telefón
  - V online reklame
  - Nejakým iným spôsobom
- Naposledy, keď si videl/a niečo také, ako si sa pri tom cítil/a?
- Dostal/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo by ísť o slová, obrázky alebo videá.
- Ako často za posledný rok si dostal cez internet správy so sexuálnym obsahom?
- Poslal/a alebo zverejnil/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo ísť o slová, obrázky alebo videá týkajúce sa teba alebo niekoho iného.
- Ako často, ak vôbec, si za posledný rok poslal/a alebo uverejnil/a akékoľvek sexuálne správy (slová, obrázky alebo videá) nasledujúcimi spôsobmi?
  - Poslal/a som niekomu sexuálnu správu (napr. slová, obrázky alebo video)
  - Zverejnil/a som správu so sexuálnym obsahom (napr. text, obrázky alebo video) na takom mieste na internete, kde to mohli vidieť aj iní ľudia celá skupina
- Požiadal/a som niekoho na internete o intímne informácie o ňom alebo o nej (napr. ako vyzerá nahý/á alebo aké má sexuálne zážitky)
- Ako často, ak vôbec, od teba za posledný rok na internete niekto chcel intímne informácie o tebe (text, fotky alebo videá, napr. ako vyzerá tvoje telo bez šiat alebo aké máš sexuálne zážitky), aj keď si na také otázky nechcel/a odpovedať?

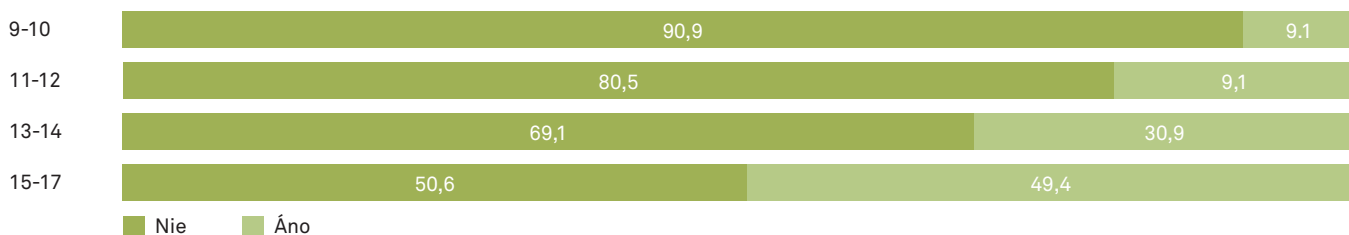
Videl/a si nejaké sexuálne obrázky, fotky, videá za POSLEDNÝ ROK?

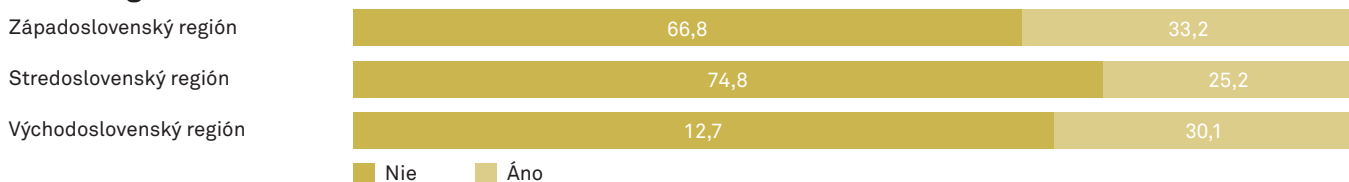
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

V časopise alebo knihe

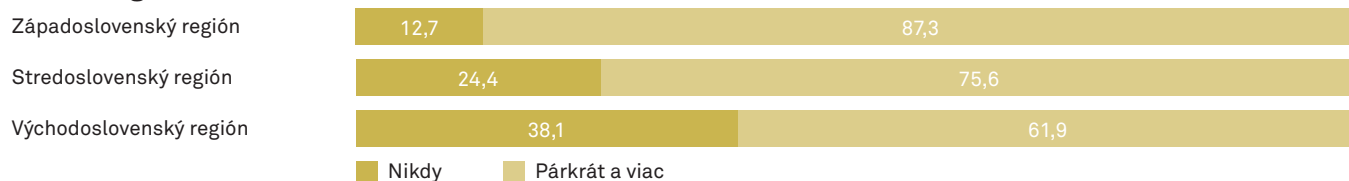
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

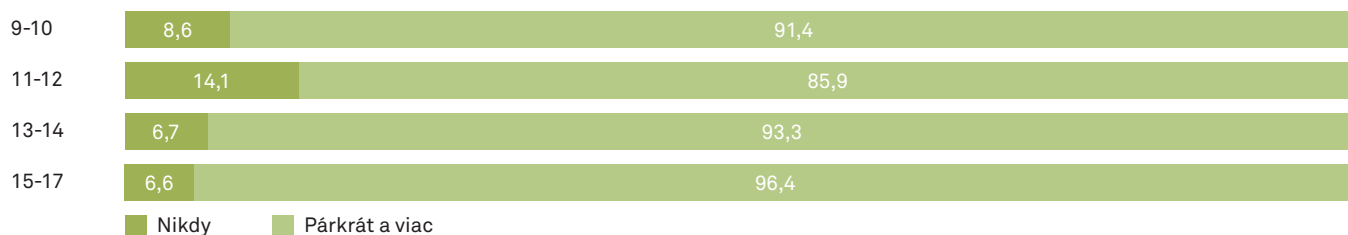
V televízii, vo filme

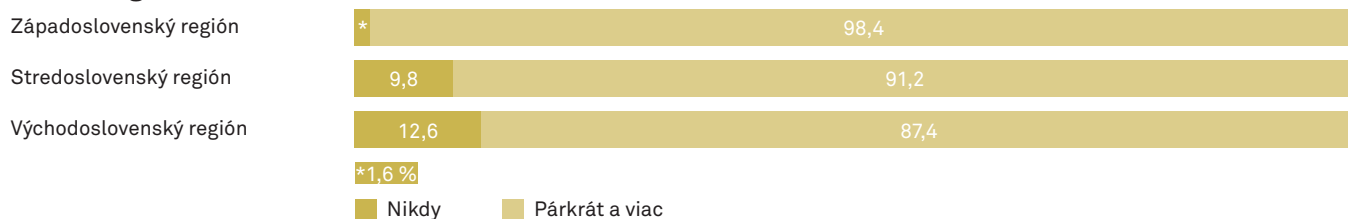
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

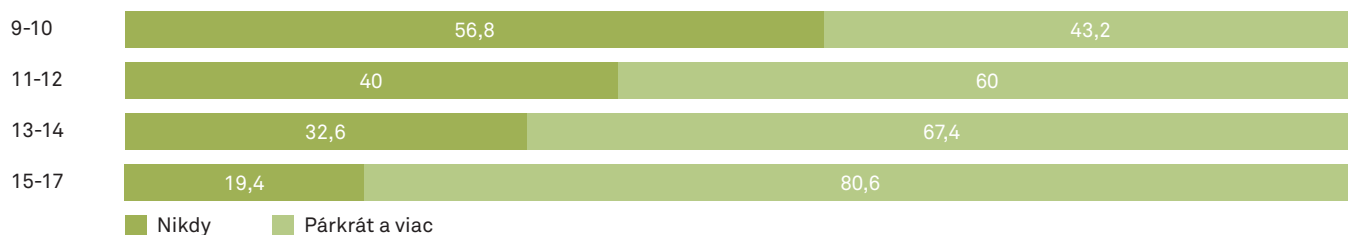
Cez mobilný telefón, počítač, tablet alebo iné online zariadenie

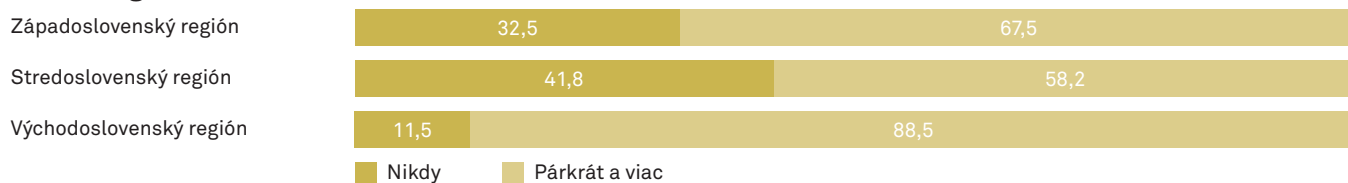
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

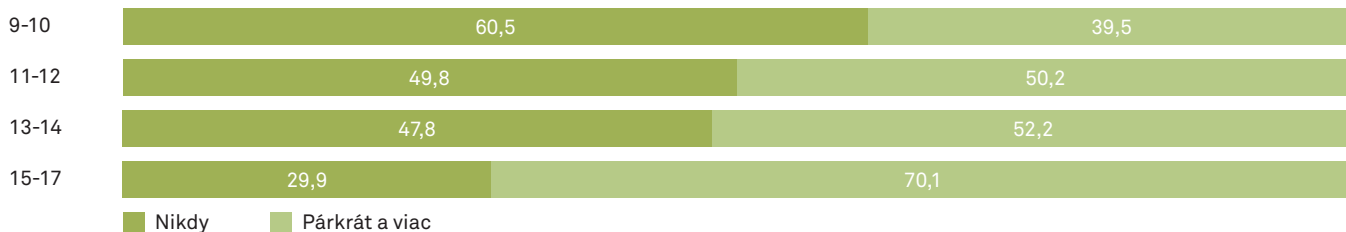
Na stránke, kde ľudia zdieľajú videá (napr. YouTube) alebo fotografie (napr. Instagram)

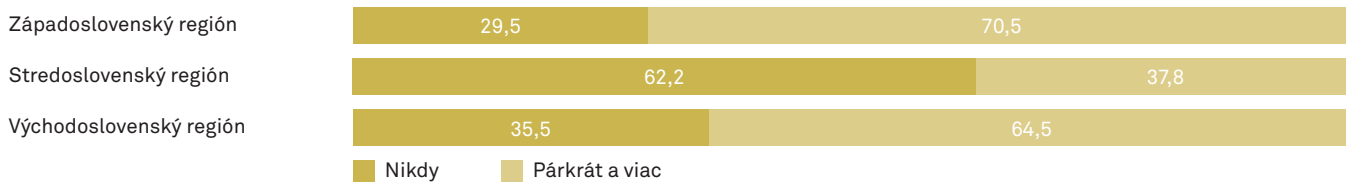
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

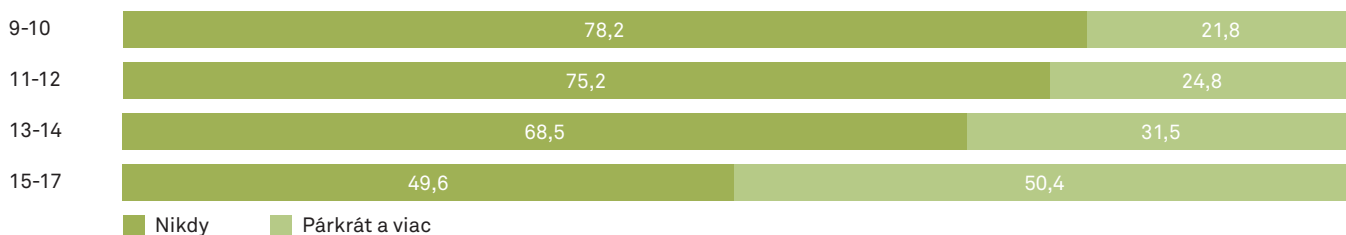
Na online platforme, kde sa zdieľajú fotky (napr. Instagram, Flickr)

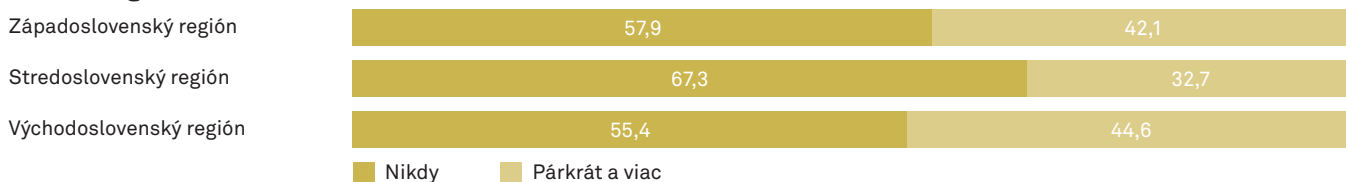
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

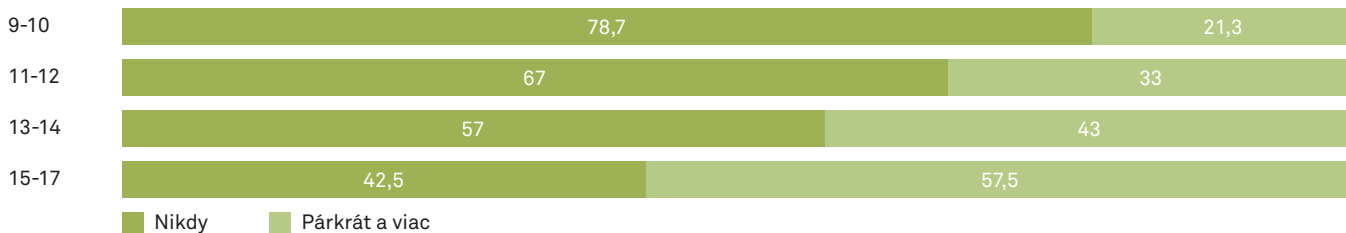
Na stránke sociálnych sietí (napr. Facebook, Twitter)

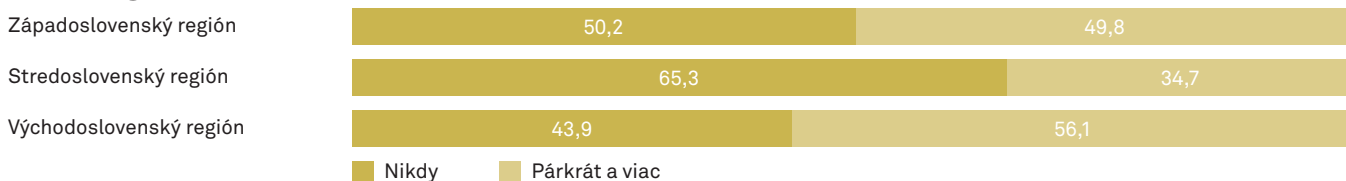
Podľa pohlavia

Podľa veku

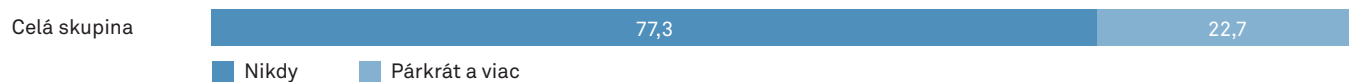

Podľa regiónu

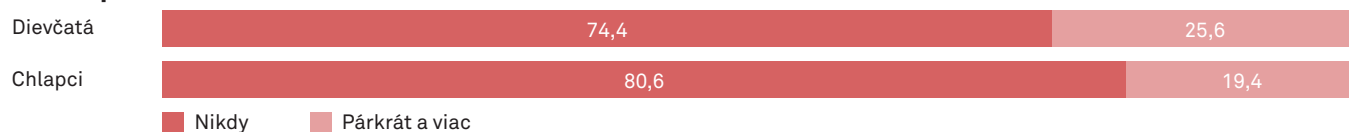

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

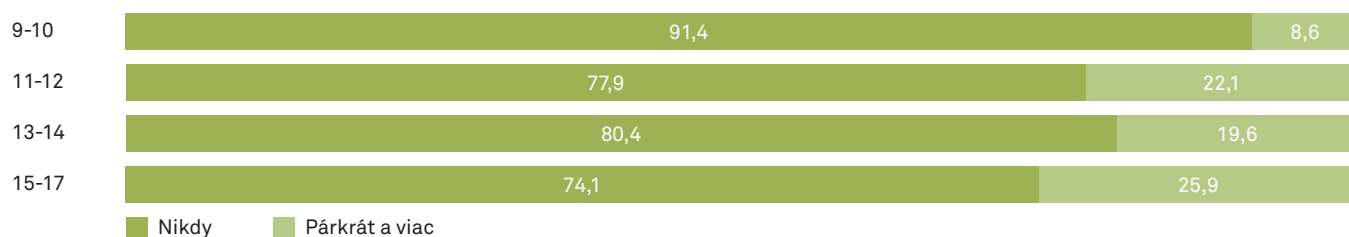
V online hre

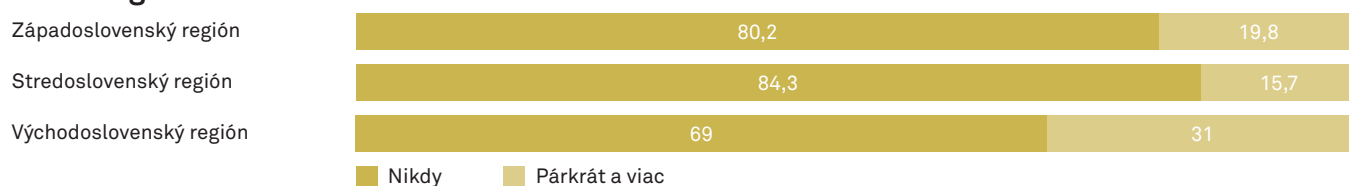
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

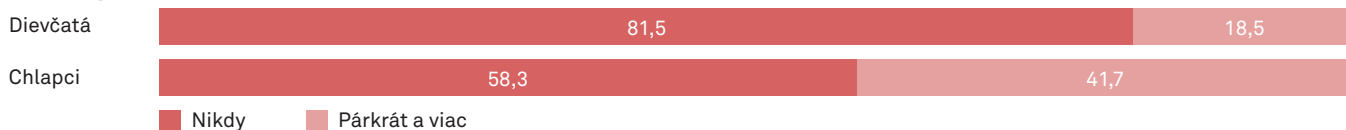

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

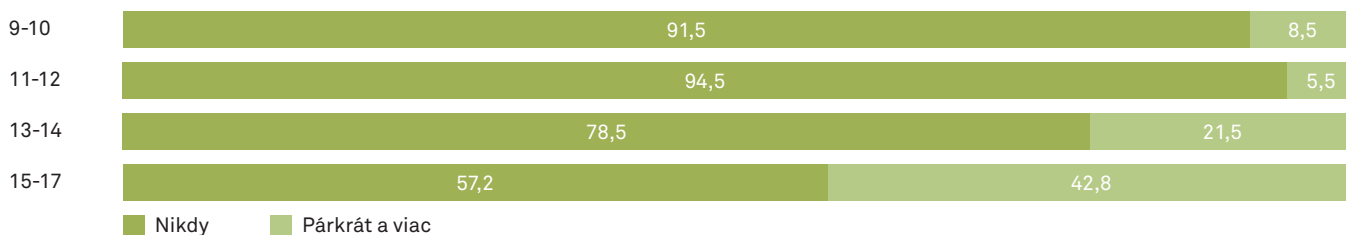
Na pornografickej stránke (stránka s obsahom pre dospelých - angl. X-rated)

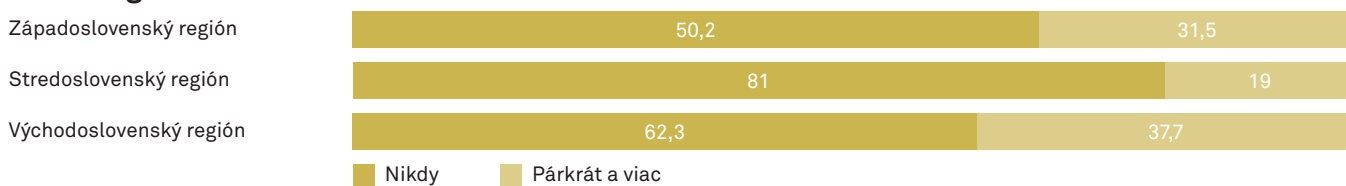
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

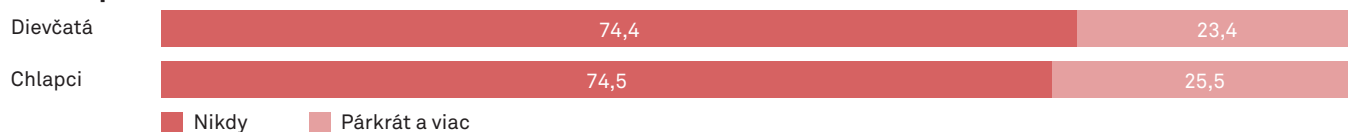

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

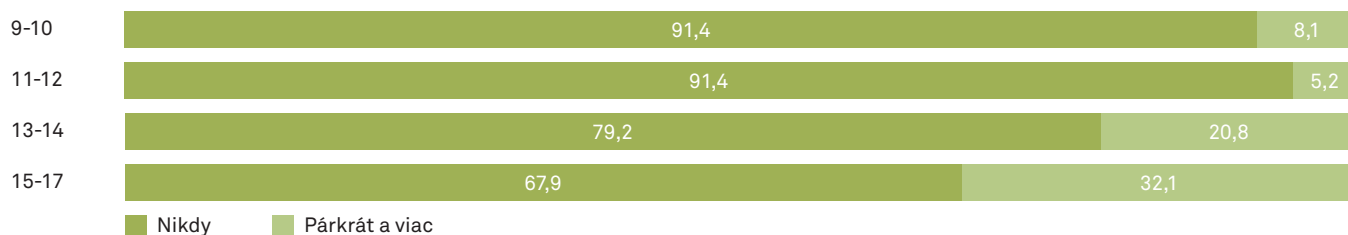
V správe, ktorá mi bola priamo poslaná na mobilný telefón

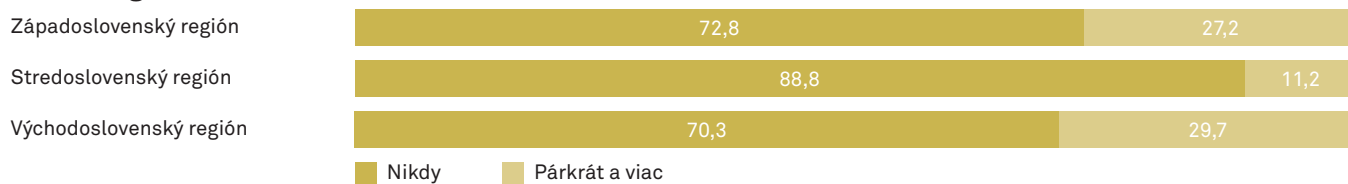
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

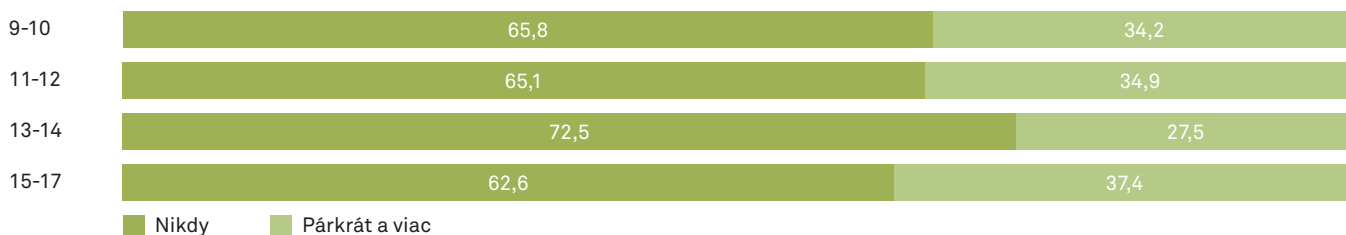
V online reklame

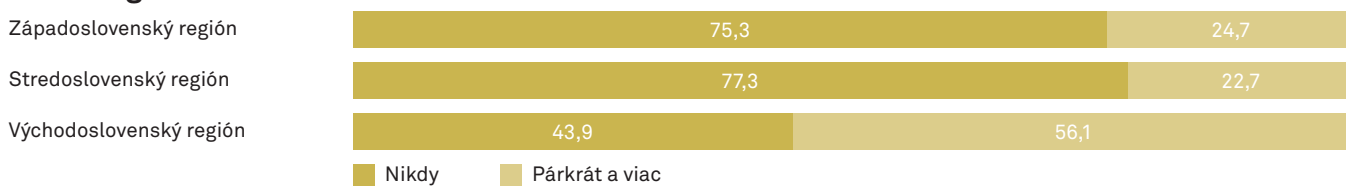
Podľa pohlavia

Podľa veku

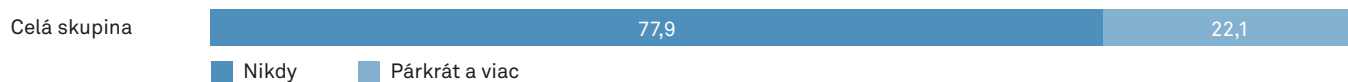

Podľa regiónu

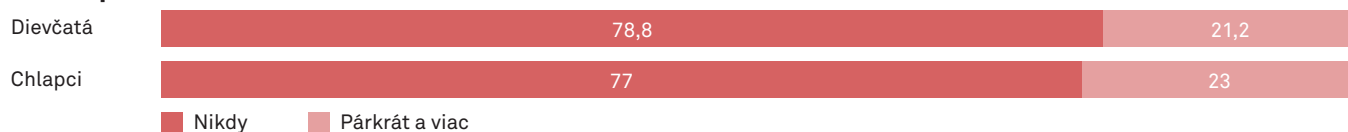

Ako často si za posledný rok videl/a obrázky tohto druhu v niektorom z nasledujúcich prostriedkov?

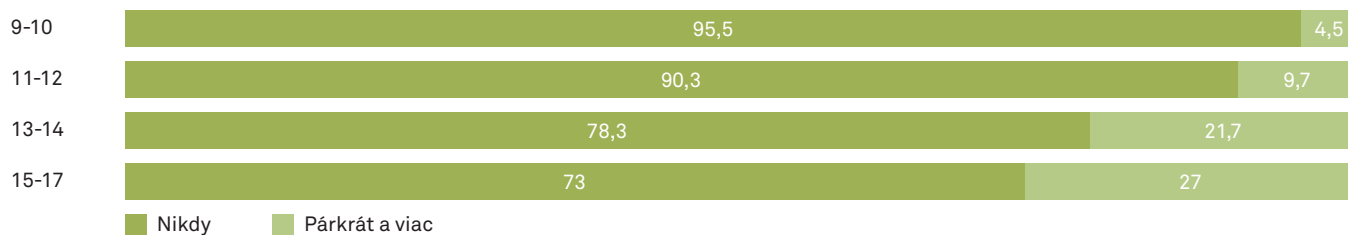
Nejakým iným spôsobom

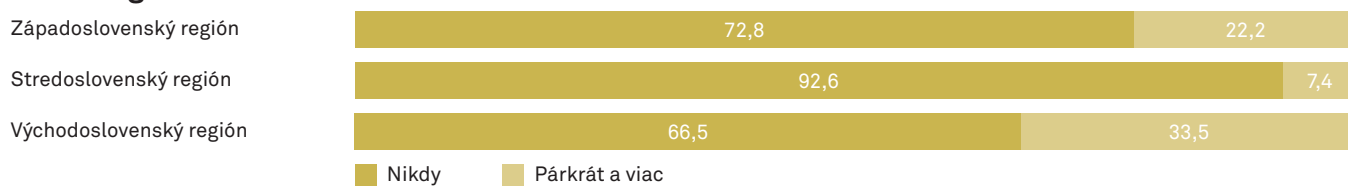
Podľa pohlavia

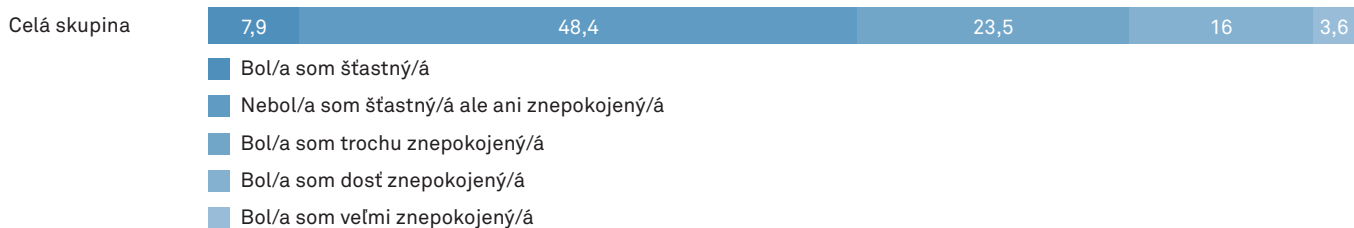
Podľa veku

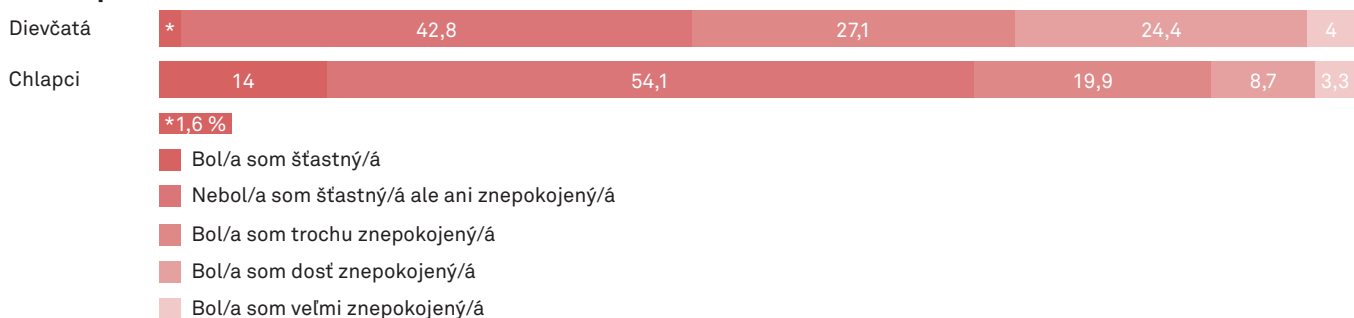
Podľa regiónu

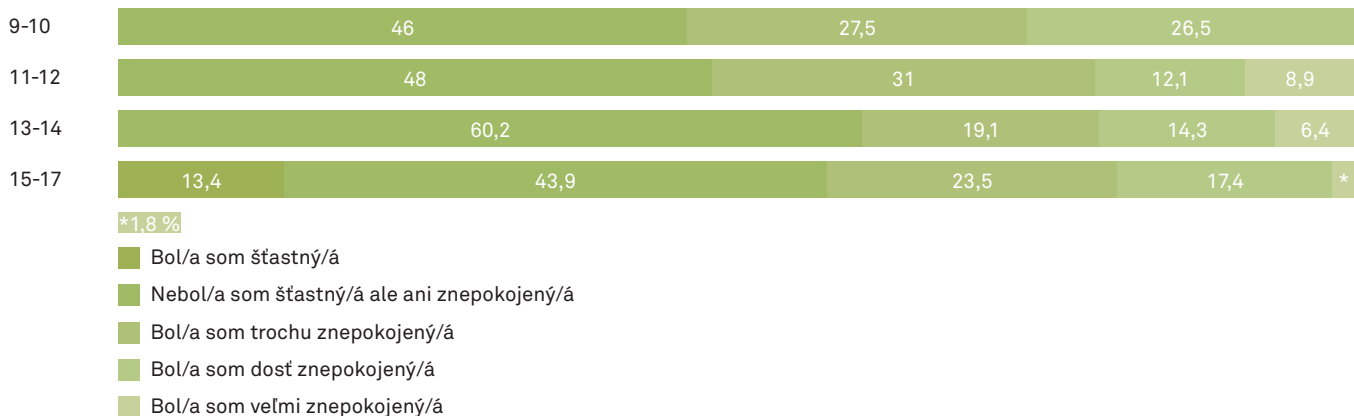
Naposledy, keď si videl/a niečo také, ako si sa pri tom cítil/a?

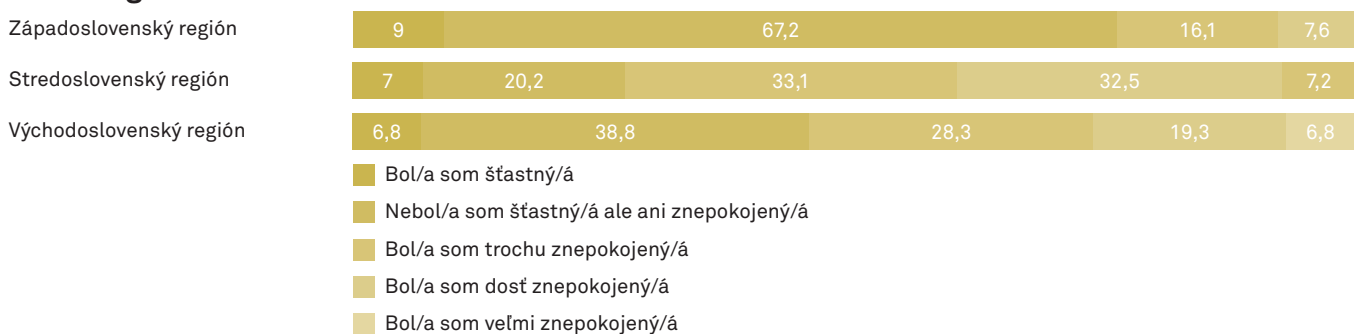
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

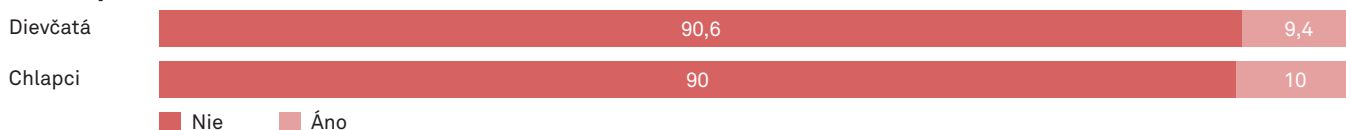

Dostal/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo by ísť o slová, obrázky alebo videá.

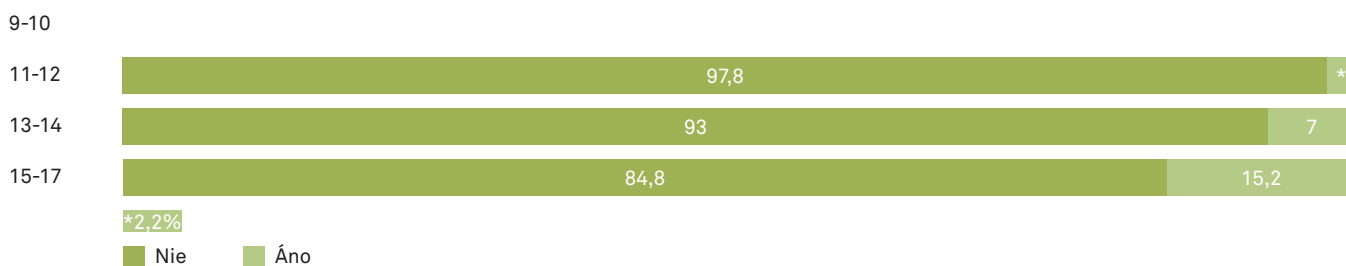
Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

Podľa pohlavia

Podľa veku

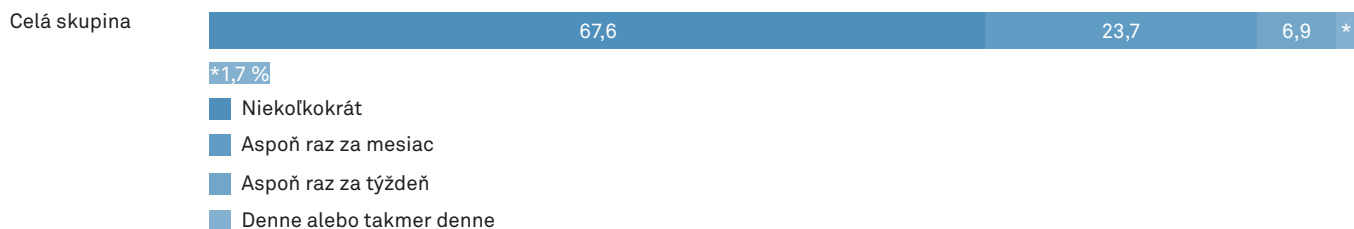

Podľa regiónu

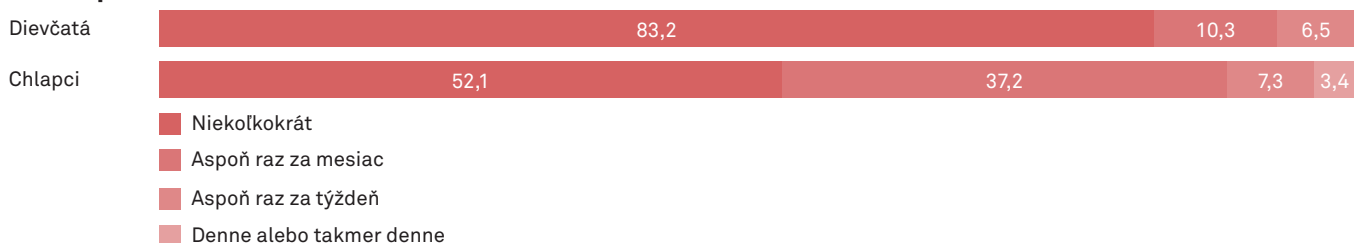

Ako často za posledný rok si dostal cez internet správy so sexuálnym obsahom?

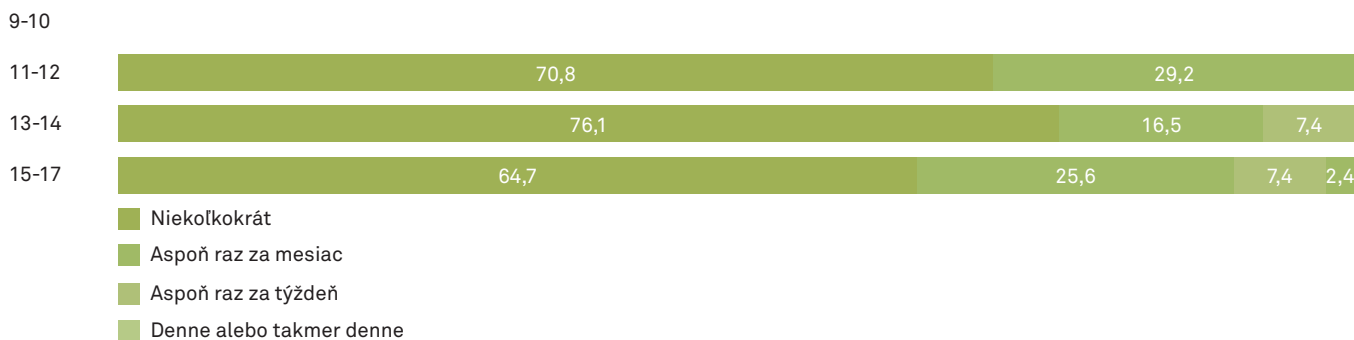
Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

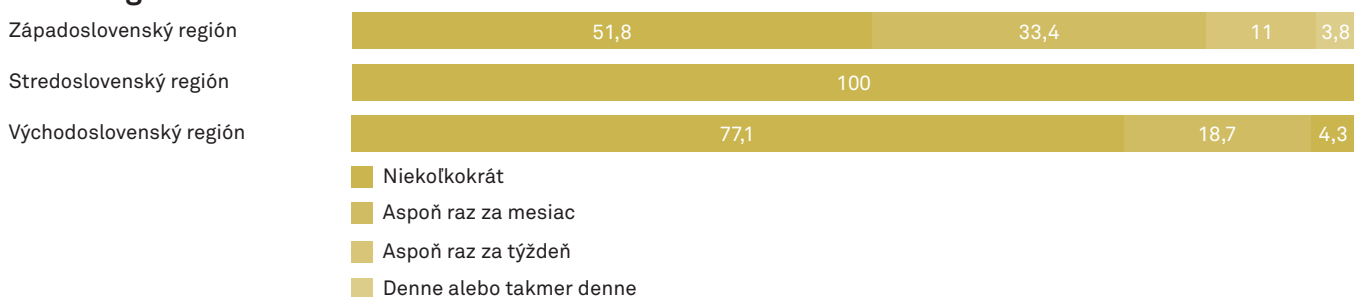
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

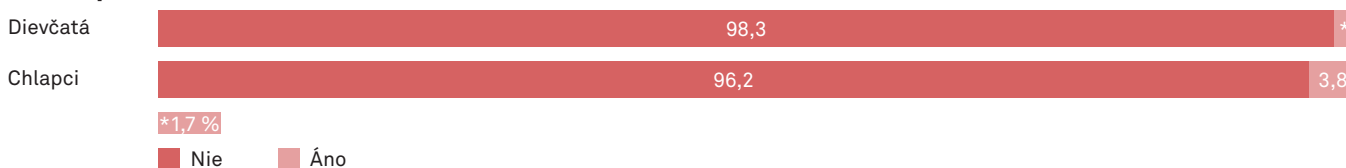

Poslal/a alebo zverejnil/a si za posledný rok nejaké sexuálne správy? Mohlo ísť o slová, obrázky alebo videá týkajúce sa teba alebo niekoho iného.

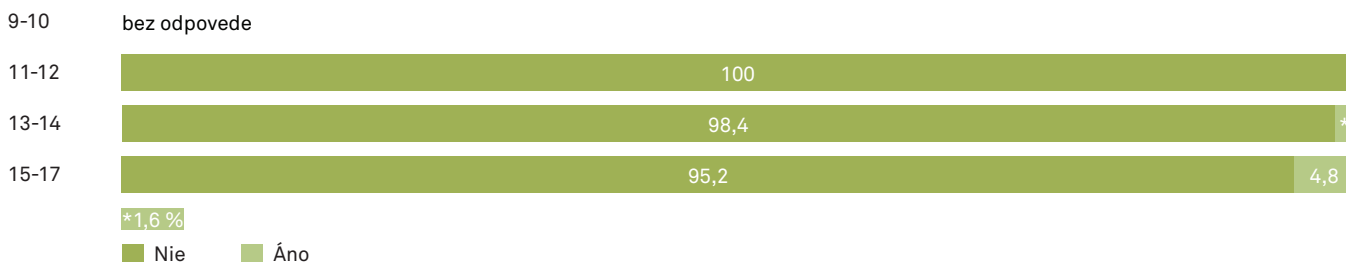
Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

Podľa pohlavia

Podľa veku

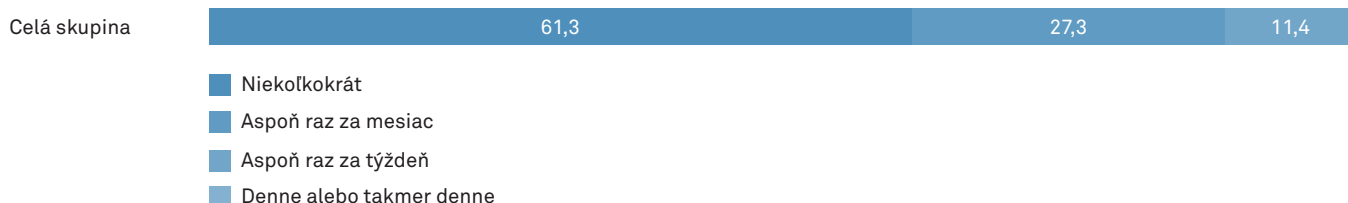

Podľa regiónu

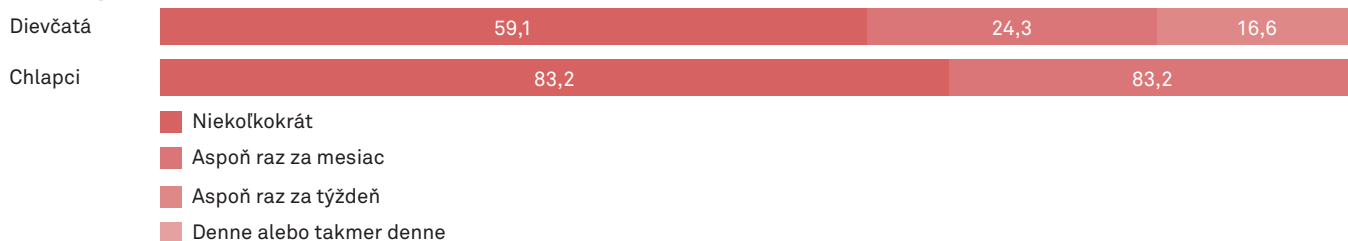

Ako často, ak vôbec, si za posledný rok poslal/a alebo uverejnil/a akékoľvek sexuálne správy (slová, obrázky alebo videá) nasledujúcimi spôsobmi?

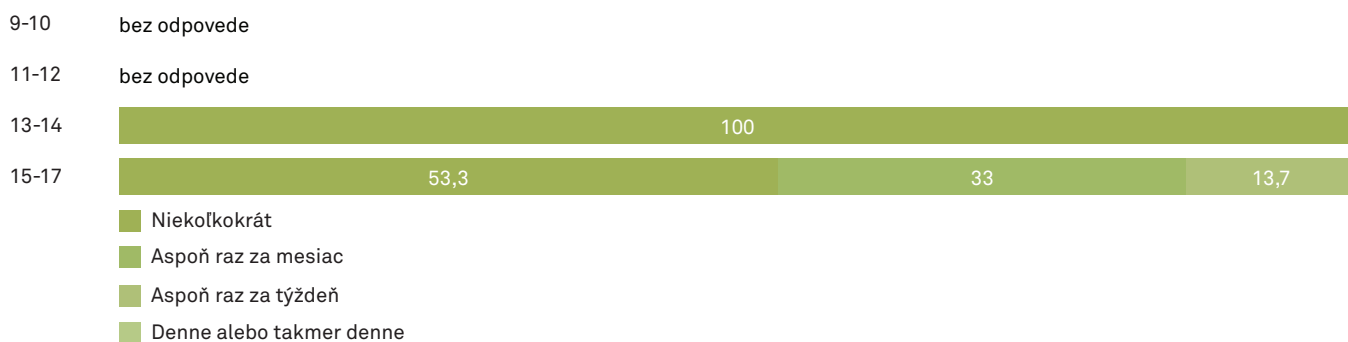
Poslal/a som niekomu sexuálnu správu (napr. slová, obrázky alebo video)
Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

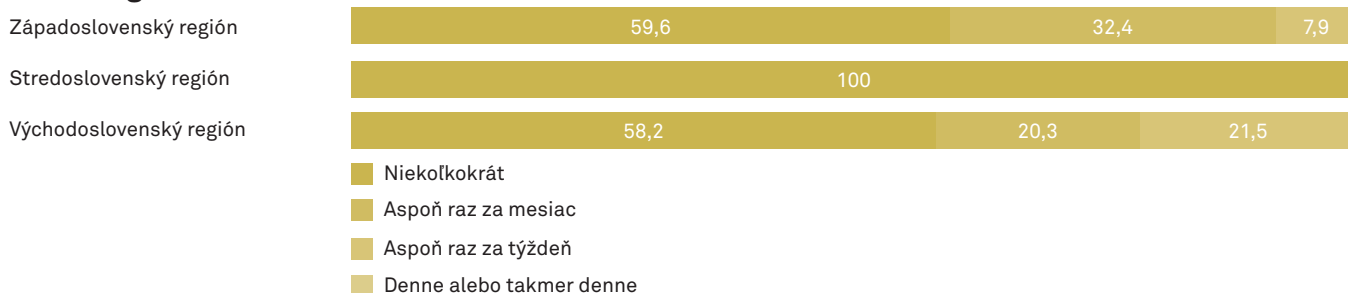
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

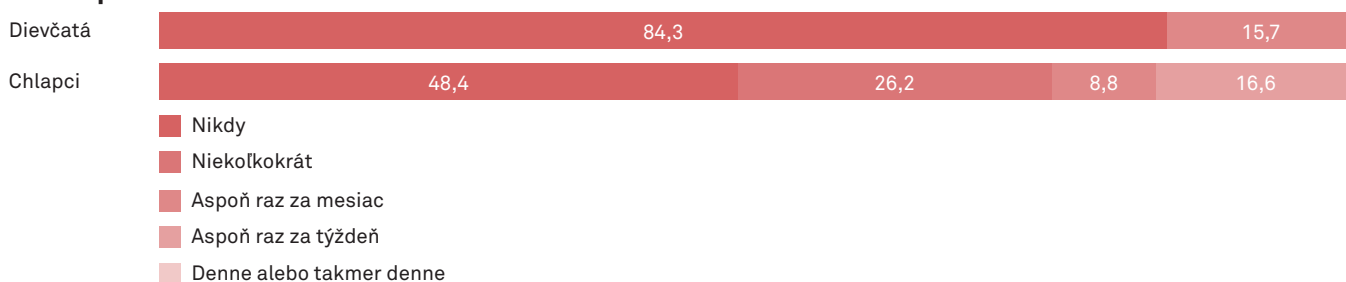

Zverejnil/a som správu so sexuálnym obsahom (napr. text, obrázky alebo video) na takom mieste na internete, kde to mohli vidieť aj iní ľudia

Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

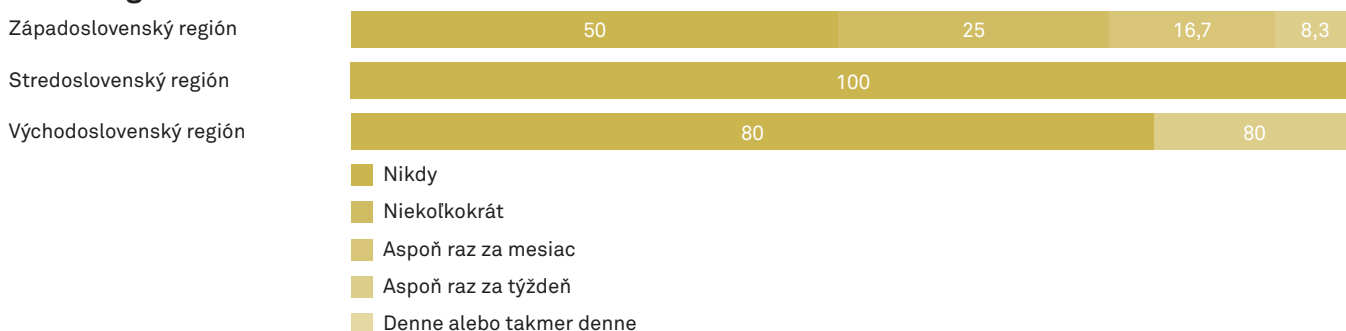
Podľa pohlavia

Podľa veku

Podľa regiónu

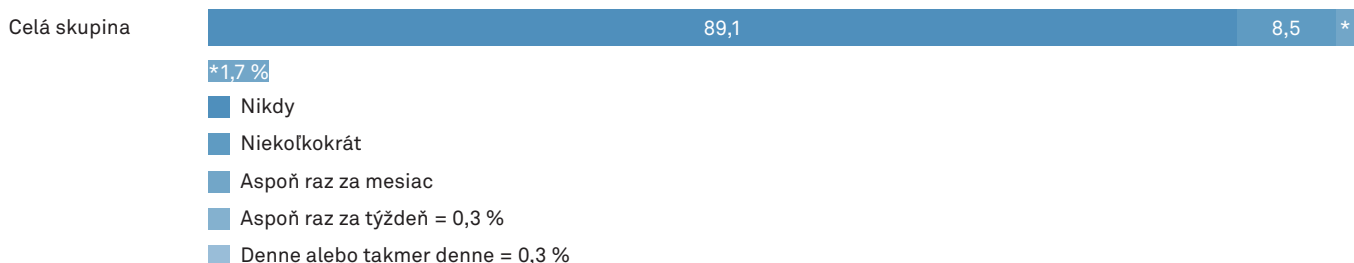
**Požiadal/a som niekoho na internete o intímne informácie o ňom alebo o nej
(napr. ako vyzerá nahý/á alebo aké má sexuálne zážitky)**

Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

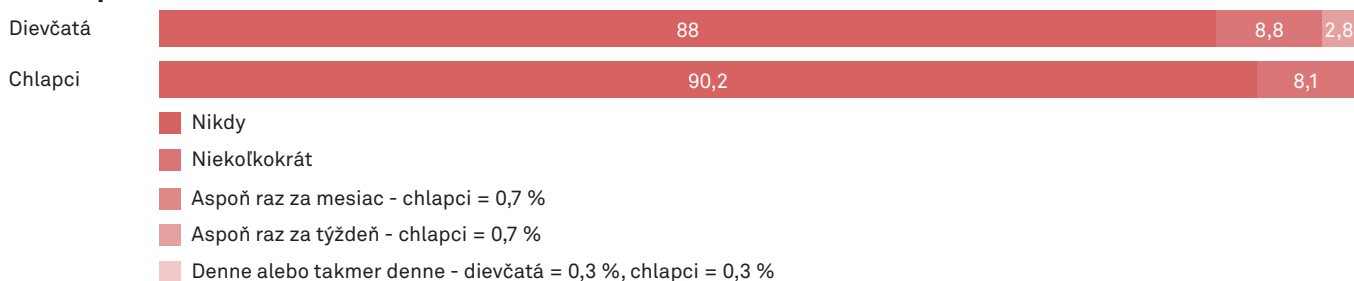
Vo výskumnom súbore sa nikto k takejto aktivite nepriznal. To však neznamená, že sa reálne takéto aktivity nemôžu vyskytovať.

Ako často, ak vôbec, od teba za posledný rok na internete niekto chcel intímne informácie o tebe (text, fotky alebo videá, napr. ako vyzerá tvoje telo bez šiat alebo aké máš sexuálne zážitky), aj keď si na také otázky nechcel/a odpovedať?

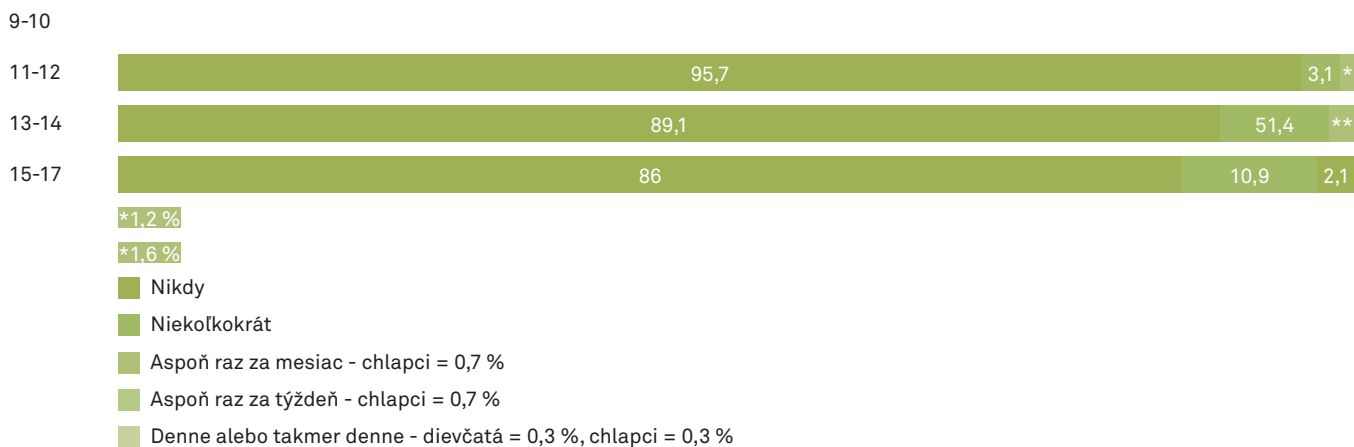
Túto položku sme sa pýtali iba detí a mládeže vo veku 11+.

Podľa pohlavia

Podľa veku

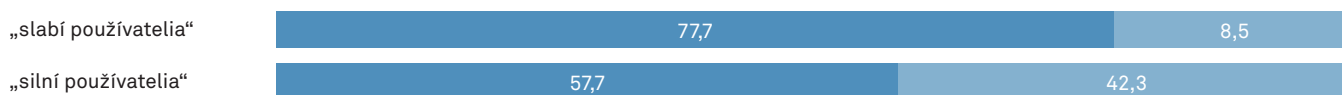

Podľa regiónu

Skúsenosť so sexuálnym obsahom na internete podľa intenzity používania mobilného telefónu na prístup do internetu

V našom reprezentatívnom súbore sme porovnali skupiny, ktoré sa líšili v intenzite používania mobilu ako zariadenia na prístup do internetu z pohľadu skúsenosti so sexuálnym obsahom na internete. Prvá skupina boli tzv. „slabí používatelia“, ktorí používali mobil na pripojenie do internetu vo frekvencii nikdy až denne alebo takmer denne. Druhá skupina, tzv. „silní používatelia“, boli intenzívni používatelia mobilného telefónu na prístup do internetu, ktorí označili možnosť „viackrát denne“, alebo „stále“. Tieto dve skupiny sa významne líšili v miere skúsenosti so sexuálnym obsahom na internete. Skupina silných používateľov mala skúsenosť so sexuálnym obsahom významne častejšie ako skupina slabých používateľov. Konkrétne hodnoty sú prezentované v grafe.

Skúsenosť so sexuálnym obsahom na internete podľa intenzity používania mobilného telefónu na prístup do internetu

Zhrnutie:

Výsledky výskumu ukazujú, že takmer jedna tretina mladých ľudí vo veku 9 – 17 rokov mala za posledný rok skúsenosť so sexuálnymi obsahmi, či už v podobe obrázkov, fotografií alebo videí. Z pohľadu rozdielu medzi chlapcami a dievčatami takúto skúsenosť má len o 3 % menej dievčat ako chlapcov, čo nie je významný rozdiel. Ak sa na tieto skúsenosti pozrieme v priereze vekových skupín, s vyšším vekom rastie aj výskyt skúsenosti so sexuálnymi obsahmi. Najmenej detí s takouto skúsenosťou je vo vekovej skupine 9 – 10 rokov a najviac vo vekovej skupine 15 – 17 rokov.

Hoci internet stiera geografické hranice, stredoslovenskom regióne bolo o 5 % menší výskyt tejto skúsenosti, ako bol celoslovenský priemer. Na druhej strane, v západoslovenskom regióne bol výskyt o 3 % vyšší.

Napriek tomu, že mladí ľudia žijú v intenzívnom kontakte s internetom a digitálnymi médiami, najčastejšie sa so sexuálnymi obsahmi stretli prostredníctvom televízie a filmu, za ktorými nasledovali časopisy a po nich telefón, počítač, tablet alebo iné zariadenie s prístupom na internet. Zo získaných dát je zrejmé, že väčšina z tých, ktorí sa so sexuálnymi obsahmi stretli, mala viacnásobnú skúsenosť, a to prostredníctvom všetkých troch spôsobov prístupu. Takmer dve tretiny detí a mladých uviedlo, že sa so sexuálnymi obsahmi stretli cez sociálne siete a zdieľacie platformy ako YouTube a Instagram. Zaujímavým zistením je, že v prípade online hier to boli skôr dievčatá, kto sa stretol so sexuálnymi obsahmi, a nie chlapci. Opačne je to však v prípade pornografických stránok, kde chlapci prevýšili dievčatá o viac ako 20 %.

Jednou z platforiem šírenia sexuálnych obsahov sú aj mobilné telefóny a to v podobe zaslanej správy, čo sa odborne klasifikuje ako SEXTING. Nejde tu teda len o zdieľanie fotografií či videí z iných zdrojov, ale primárne o interpersonálnu komunikáciu, pričom nemusí ísť o obrazové obsahy ale aj o text so sexuálnym podtónom. Približne štvrtina detí a mladých, ktorí sa za posledný rok stretli so sexuálnymi obsahmi, sa s tým stretla práve vo forme sextingu. Táto prevalencia sa potvrdila aj pri samostatnej otázke o sextingu formou správ cez mobilný telefón (SMS, MMS) alebo cez internet, ktorá bola určená skupine vo veku 11+. V nej sa ukázalo, že takmer 10 % detí a mladých ľudí v tejto vekovej skupine dostalo nejakú sexuálnu správu, čo rovnako platí pre dievčatá aj chlapcov a je to najčastejšie vo vekovej skupine 15 – 17 rokov. V porovnaní regiónov je najmenší výskyt tejto skúsenosti v stredoslovenskom regióne.

Výsledky ukazujú, že nejde o jednorazové skúsenosti, keďže 68 % detí a mladých starších ako 11 rokov uviedlo, že to bolo niekoľkokrát a 24 % uviedlo, že sa tak stalo aspoň raz za mesiac a v tejto frekvencii s týmto malo skúsenosť viac chlapcov (37 %) ako dievčat (10 %).

Dieťa a mladý človek nie je len príjemcom mediálnych obsahov, ale môže byť aktívny aj ako tvorca, a to aj v prípade šírenia sexuálnych obsahov. Na základe analýzy získaných dát sa ukázalo, že 2,7 % detí a mladých nad 11 rokov za posledný rok zverejnilo nejaké sexuálne správy (text, obrázky, videá) týkajúce sa ich samotných alebo niekoho iného. Správy sexuálneho charakteru posielali viac chlapci (3,8 %) ako dievčatá (1,7 %) a skôr vo vyššom veku. Čo sa týka spôsobu zaslania či zverejnenia sexuálnej správy, častejšie sa to udialo ako súčasť osobnej komunikácie a v 40 % prípadov bola sexuálna správa zverejnená tak, že si ju mohli pozrieť aj iné osoby. Nižšiu prevalenciu (24 %) má aj aktivita s cieľom získať od niekoho intímne informácie sexuálneho charakteru. Tento posledný údaj znamená, že približne každý štvrtý prípad skúsenosti so sexuálnou správou mal charakter vyžiadania intímnej informácie od niekoho iného. Pri pohľade na celú skupinu detí a mladých vo vekovej skupine 11+ malo každé desiate dieťa alebo mladý človek skúsenosť s tým, že od nich niekto za posledný rok cez internet žiadal intímne informácie (text, fotky, videá). V štyroch prípadoch sa to dialo minimálne raz za týždeň a v 12 prípadoch to bolo minimálne raz za mesiac. V prepočte na celý výskumný súbor nejde o vysoký výskyt, ale vzhľadom na reprezentatívnosť získaných dát to možno interpretovať tak, že jedno zo 40 detí vo veku 11 – 17 rokov bolo za posledný rok minimálne raz za mesiac na internete konfrontované so žiadosťou o poskytnutie informácie sexuálneho charakteru. Samostatnou oblasťou je emocionálna reakcia na sexuálne obsahy, s ktorými sa deti a mladí stretli. Takmer polovica z nich sa vyjadrila, že sa necítili ani šťastní ani znepokojení. Trochu znepokojených bolo 24 % respondentov a dosť až veľmi znepokojených bolo takmer 20 %.

Záver

Prevalencia skúseností detí so šikanovaním v offline i online prostredí nie je vysoká, skôr možno hovoriť o nízkej prevalencii. V každom prípade výskum ukazuje, že internet je najčastejším miestom, kde sú deti šikanované, preto je potrebné v ochrane detí pred násilím reflektovať aj problematiku kyberšikanovania. V súlade s existujúcimi výskumami náš výskum ukázal, že kyberšikanovanie sa často realizuje v súbehu so šikanovaním tvárou v tvár. Ďalším zistením je, že agresori na kyberšikanovanie využívajú rozličné technologické platformy. Najčastejšie sa to deje v prostredí sociálnych sietí. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že v tomto prostredí majú problém so šikanovaním aj deti vo veku 11 – 12 rokov, ktoré by na sociálnych sieťach nemali mať profil. Táto skutočnosť môže poslúžiť ako východisko pre preventívne a vzdelávacie kampane zamerané na bezpečné používanie sociálnych sietí. Podľa dát sa kyberšikanovanie neobmedzuje len na zasielanie nepríjemných, útočných správ, ale najčastejšou formou bol nátlak na obeť, aby niečo urobila, hoci ona samotná to urobiť nechcela. Časté je aj sociálne vylúčenie z aktivít na internete – môže ísť napríklad o vyradenie zo skupiny na sociálnej sieti. Vzhľadom na to, že prítomnosť v online priestore je pre súčasného mladého človeka rozšírením jeho prirodzeného prostredia, takáto ostrakizácia môže vážne zasiahnuť do spoločenského života obeť. Čo sa týka možnej ujmy, ktorá je spojená s kyberšikanovaním, aktuálny výskum reflektoval len oblasť pocitov. Výsledky ukazujú, že viac ako polovicu tých, čo zažili kyberšikanovanie, to dosť až veľmi znepokojilo.

Kyberšikanovanie môže byť prepojené so sextingom, a to napríklad tak, že intímne fotky druhého človeka sa v niektorých prípadoch môžu stať prostriedkom na vydieranie, ktoré možno zaradiť do psychického násillia.

V súvislosti s nastavením mechanizmov pomoci obetiam šikanovania a kyberšikanovania je dôležité zistenie, že deti a mladí v prípade šikanovania vôbec neoslovia školských poradcov a len v niekoľkých prípadoch oslovili učiteľa. Najčastejšie o šikanovaní komunikujú s rovesníkom, čo znamená, že pozornosť by sa v preventívnych programoch mala venovať práci s rovesníckymi skupinami. Samotná prax ukazuje, že aktívna práca so školským kolektívom dokáže vo významnej miere eliminovať výskyt šikanovania.

Druhá oblasť, ktorej sa venuje táto výskumná správa, je oblasť skúseností so sexuálnymi obsahmi v rozličných formách, vrátane sextingu. Skutočnosť, že takmer jedna tretina detí a mladých ľudí vo veku 9 – 17 rokov mala za posledný rok skúsenosť so sexuálnymi obsahmi, či už v podobe obrázkov, fotografií alebo videí, nie je prekvapujúca, a to vzhľadom na viditeľnú sexualizáciu mediálneho priestoru, technológiou zjednodušený prístup k takýmto obsahom na internete a možnosti ich zdieľania. Trochu prekvapujúce je zistenie, že televízia, film a časopisy sú najčastejšie zdroje sexuálnych obsahov. To môže prameniť z toho, že v nižšom veku mnoho detí ešte nemá vlastné digitálne zariadenia. Znepokojujúce môže byť zistenie, že približne jedna tretina detí a mladých sa s takýmito obsahmi stretla na platformách ako YouTube a Instagram. Problematický môže byť práve Instagram, keďže YouTube má nastavené striktné pravidlá pre explicitné sexuálne obsahy. Popularita Instagramu nesie so sebou riziko, že neplnoleté osoby a aj mladšie deti, ktoré by nemali mať prístup k Instagramu, sa prostredníctvom neho dostanú k explicitným sexuálnym obsahom. Skúsenosť so sextingom je podmienená vekom. Len ojedinele majú takúto skúsenosť deti vo veku 11 – 12 rokov, 7 % vo veku 13 – 14 % a každý siedmy mladý človek vo veku 15 – 17 rokov. Hoci tento výskum nezisťoval kontext sextingu, iné výskumy ukazujú, že v tejto vekovej skupine môže ísť aj o posielanie správ so sexuálnym podtónom medzi mladými ľuďmi v romantickom vzťahu.

Znepokojujúce je aj zistenie, že každé desiate dieťa od 11 do 17 rokov sa stretlo s tým, že od neho niekto za posledný rok cez internet žiadal intímne informácie (text, fotky, videá). Hoci prevalencia je vyššia vo vekových skupinách 13 – 14 a 15 – 17 rokov, takúto a nie jednorazovú skúsenosť mali aj deti vo veku 11 – 12 rokov.

V zmysle zvýšenia bezpečnosti prostredia internetu, resp. vnímania internetu ako bezpečného prostredia je potrebné zamerať pozornosť na mladších používateľov, ktorí podľa výsledkov analýz často nevedia, ako sa zachovať v prípadoch, keď sa k nim niekto na internete správa spôsobom, ktorý sa im nepáči.

Ako vyplýva z analýz kyberšikanovania aj skúseností so sexuálnymi obsahmi, zvláštnu pozornosť je potrebné venovať oblastí sociálnych sietí, a to konkrétne Facebooku a Instagramu, kde majú

svoje profily aj deti v nižšom veku, ako je nastavené obmedzenie ich prevádzkovateľmi (13 rokov), pričom na Slovensku aktuálne platí zákon, že dieťa do 16 rokov potrebuje na vytvorenie profilu na sociálnych sieťach súhlas rodiča. Existujú teda dve primárne cieľové skupiny – rodičia a deti, ktorým by sa mala venovať pozornosť v súvislosti s bezpečným a zodpovedným používaním sociálnych sietí.

